

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
08 липня 2015 року № 152-Н**

Форма № П-4.04

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
Форма навчання заочна
Кафедра правознавства

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____
(підпис)

Г. В. Лаврик
(ініціали, прізвище)

«___» _____ 2020 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему «ТОРГІВЛЯ В КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ:
ФОРМИ ВПЛИВУ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ»**

*спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
освітня програма «Публічне адміністрування»*

Виконавець роботи: Мороз Анна Миколаївна

(підпис, дата)

Науковий керівник: Солдатенко Оксана Володимирівна

(підпис, дата)

Рецензент: Лозинська Тамара Миколаївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	8
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	8
1.1. Конку rentне середовище: сучасні погляди.....	8
1.2. Сучасний стан міжнародного конкурентного середовища.	21
1.3. Торгівельні кооперації та торговельні війни	27
1.4. Роль держави у формуванні конкурентного середовища	33
Висновки до розділу 1	40
РОЗДІЛ 2.....	41
КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	41
2.1. Правове регулювання публічних закупівель в Україні.....	41
2.2. Конку ренція в публічних закупівлях	50
2.3. Роль контролюючих органів (антимонопольного комітету) та публічного адміністрування в захисті конкуренції у сфері державних закупівель	61
Висновки до розділу 2	68
РОЗДІЛ 3	69
ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	69
3.1. Сучасні системи електронних закупівель. Переваги та недоліки.....	69
3.2. Напрями удосконалення публічного управління в системі електронних закупівель	74
Висновки до розділу 3	77
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	79
ПЕРЕЛІК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	93

ВСТУП

Актуальність теми та її практичне значення. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що постійні зміни зовнішніх економічних факторів, нестабільність купівельного попиту, наявність великої кількості конкурентів, підвищення впливу політичних, демографічних та соціальних чинників, якими характеризується сучасний ринок, спонукає виробників більш ретельно відстежувати і більш оперативно реагувати на всі зміни, що відбуваються в їх конкурентному середовищі, щоб зберегти та зміцнити свої позиції на ринку і забезпечити, хоча б мінімальні, конкурентні переваги.

Зменшення впливу в конкуренції таких факторів, як тривалий час перебування на ринку, традиційні методи реклами, брендовість та інших, що визначали комерційний успіх в ХХ ст., спонукають до пошуку нових інноваційних методів ведення конкурентної боротьби, пристосування до сучасного конкурентного середовища.

Вибір ефективних засобів ведення конкурентної боротьби дозволяє підприємству більш впевнено почувати себе в конкурентному середовищі. Сучасні технології та тенденції розвитку ринку, зокрема розвиток системи публічних закупівель та широке впровадження електронних систем потребують досліджень в цьому сегменті ринкових відносин.

Системи публічних електронних закупівель в сучасних господарсько-економічних відносинах в Україні є однією з умов сталого розвитку економіки держави, засобом збалансування державного бюджету та забезпечення своїх потреб при наявності єдиних визначених конкурентних вимог і оптимального використання фінансових ресурсів.

Питання вивчення проблем конкуренції та конкурентоспроможності підприємства знайшли відображення в наукових працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, а саме: Вашків О.П., Воронкова А.Е., Гудзинський О. Д., Заруба Ю.О., Іванов Ю.Б., Кіндрацька Г.І., Клименко С. М., Портер М., Тарнавська Н.П., Томсон А.А., Шершньова З.Є. і та ін.

Мета і завдання роботи. Метою даної магістерської роботи є дослідження сучасного стану конкурентного середовища та розробка заходів, направлених на вдосконалення конкуренції, зокрема, на основі вивчення та проведеного аналізу, існуючих на сьогоднішній день, нормативно-правових актів; організаційних методичних, економічних напрацювань; електронних програм; торговельних майданчиків та практичного досвіду проведення електронних публічних закупівель в нашій державі запропонувати шляхи усунення існуючих недоліків в процесі організації та проведення електронних публічних закупівель в Україні.

Досягнення, поставленої в роботі мети, передбачається шляхом розв'язання окремих задач, важливих для розуміння сучасного стану, як конкурентного середовища в цілому, так і конкуренції в публічних електронних закупівлях в Україні, зокрема:

- дослідження еволюції понять, розуміння конкуренції, конкурентного середовища, становлення і розвиток теорій про причини виникнення, рушійні сили конкуренції та закономірності її розвитку;
- аналіз сучасного стану міжнародного конкурентного середовища та перспектив його розвитку;
- визначення ролі держави в становленні та розвитку конкурентного середовища та її вплив на конкуренцію в сучасних геополітичних та економічних процесах;
- аналіз нормативної бази та правового регулювання публічних закупівель в Україні;
- виявлення та аналіз особливостей конкуренції в публічних закупівлях та визначення ролі контролюючих органів в захисті конкуренції у сфері державних закупівель;
- порівняння окремих електронних майданчиків для проведення публічних електронних закупівель;
- переваг і недоліків публічних електронних закупівель в їх сучасному стані;

– виявлення способів усунення недоліків та підвищення рівня чесної та прозорої конкуренції про проведенні публічних електронних закупівель, пошук шляхів удосконалення практики проведення торгів.

Об'єктом дослідження є сучасне конкурентне середовище в економічній торгівлі.

Предметом дослідження теоретичні, методичні та практичні питання формування розвитку та впливу на конкурентне середовище.

Методи дослідження. Науково-дослідницька робота здійснювалася за допомогою сучасних методів проведення наукових досліджень з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Зокрема використовувалися такі методи:

- аналізу – при пошуку і ознайомленні з різноманітними науковими матеріалами щодо теми роботи;
- синтезу – при систематизації наукових напрацювань;
- порівняльний – при екстраполяції міжнародного досвіду та загальної теорії на українські реалії;
- структурно-генетичний – при дослідженні наявних проблем системи публічних електронних закупівель;
- аргументування – при виробленні шляхів їх вирішення.

Інформаційну базу досліджень утворюють законодавчі та нормативні документи, офіційні статистичні матеріали, наукові публікації, достовірні джерела інформаційних ресурсів мережі Інтернет, а також дані практичної діяльності офіційного порталу оприлюднення інформації про публічні закупівлі України Prozorro.

На основі аналізу запропоновано заходи направлені на вдосконалення публічних електронних закупівель шляхом внесення змін до нормативно-правових документів, розробки методичних рекомендацій, впровадження нових форм організації проведення публічних закупівель, які дозволять підвищити рівень відкритості та прозорості публічних закупівель, зміцнити роль публічного управління при їх проведенні, спростити доступ сумлінних суб'єктів

господарювання до участі в програмах державного забезпечення, підвищити конкурентність.

Магістерська робота складається із змісту, вступу, трьох розділів, кожний з яких поділений на підрозділи і включають в себе висновки, загальні висновки та перелік використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 99 сторінок, ілюстрована 1 таблицею та 2 схемами. Список використаних літературних джерел включає 51 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА

1.1. Конкурентне середовище: сучасні погляди

Одним із перших хто визначив конкуренцію, як силу, яка може врегулювати рівновагу на ринку був А. Сміт. Він відзначив, що скорочення пропозиції спричиняє конкуренцію серед покупців – погоню за лімітованою пропозицією, що тим самим зумовлює ріст ціни, а надлишок пропозиції викликає суперництво між виробниками з метою збування надлишку, яке призводить до падіння ціни. Конкуренція призводить до втрати учасниками ринку контролю над цінами. Конкуренція є невід’ємною складовою частиною господарського механізму, яка діє через попит, пропозицію та ціну.

Адам Сміт у своїй праці тлумачив конкуренцію як боротьбу між продавцями та покупцями за найвигіднішими умови продажу і купівлі відповідно.

Й. Шумпетер визначав конкуренцію як суперництво старого з новим, з інноваційним. У 1974 р. австрійський вчений Фридрих А. фон Хайєк відзначив, що конкуренція – це процес, внаслідок якого люди можуть отримати та передати знання [43].

У своїй роботі М. Портер зазначив, що конкуренція є динамічним процесом, який має тенденцію розвитку, також визначив, що – це ландшафт, який постійно змінюється, на якому з’являються нові товари, інноваційні шляхи маркетингу, нові виробничі процеси та ринкові сегменти [11].

Беручи до уваги різносторонні підходи до визначення поняття «конкуренція», що зазначені вище, проте не одне з них не охоплює конкуренцію поміж соціальних, виробничих та біологічних систем, не відображають конкуренцію як єдність тактики та динаміки суперництва, виживання системи у невизначених умовах, не пов’язані із законодавством.

Конкуренція є одним з найважливіших факторів розвитку економічної системи, однією із складових частин її господарського механізму, стає економічною основою, яка вимагає чіткого регулювання з боку держави, що має відобразитися в законодавчих документах.

Економічну конкуренцію можна розглядати, як суперництво між суб'єктами господарювання з метою набуття переваг над іншими суб'єктами господарювання завдяки власним досягненням, внаслідок цього споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість обрати поміж декількома продавцями, постачальниками, а окремий суб'єкт господарювання не може визначити умови обороту товарів на ринку [17].

Невід'ємним елементом ринкової економіки є розвиток та створення конкурентного середовища, що характеризується сукупністю зовнішніх факторів, які впливають на конкурентну взаємодію підприємств відповідної галузі. В той же час конкурентне середовище є динамічним за темпами, глибиною, масштабністю змін на окремих конкурентних ринках, елементом економічного життя.

На сьогоднішній день наукове поняття «конкуренції» є достатньо вивченим в економічній сфері. В той же час, залишаються мало дослідженими глибинні джерела виникнення цього явища, зокрема соціальні.

Починаючи з середини XVIII століття почали формуватися одні з перших цілісних теоретичних положень про рушійну силу конкурентної боротьби. До цього часу теорія конкуренції не давала чіткого визначення поняттю «конкурентне середовище», а «конкуренцію» вважали невід'ємним та невідворотнім економічним процесом, який охоплює всі сфери економіки.

До середини XX століття було сформовано чотири класичні моделі конкуренції: досконала, її ще називають чистою, конкуренція, монополістична, олігополістична конкуренції та чиста монополія. Якраз в даний період економічна теорія розширюється поняттям «конкурентне середовище».

Першим в історії економічної думки вчений В. Ойкен використав поняття «економічний лад», яке ототожнюється з поняттям конкурентного середовища.

Конкурентне середовище він трактував, як середовище в якому «повна конкуренція» координує плани та рішення господарюючих суб'єктів, котрі дають змогу раціонально поєднувати всі складові економічного процесу в єдине ціле [34].

Важко уявити, проте не існує єдиного цілісного підходу до визначення конкурентного середовища в економічній літературі, а наукові тлумачення характеризуються різними підходами.

Американський економіст, М. Портер вважає, що конкурентне середовищем – це сукупність організацій-суперників, які бажають досягти своїх цілей будь-якими засобами в мінливих умовах [38, с.48].

Російський вчений Азоєв Г. досліджував конкурентне середовище підприємства в розрізі конкурентного середовища. Він визначив конкурентне середовище, як сукупність суб'єктів ринку та їх зв'язки, які формуються в процесі конкурентної боротьби та визначають інтенсивність конкуренції [1].

Також, належну увагу потрібно звернути на визначення конкурентного середовища, яке з формувала українська дослідниця Крук С., вона вважає, що це зовнішньо обумовлений стан ринку, а змінні, які в ньому відбуваються, являються результатом дій конкретних суб'єктів господарювання.

Конкурентне середовище – це, як вважає вчена, результат і умови взаємодії суб'єктів ринку, а також певного зовнішнього впливу на умови економічної діяльності, що визначають відповідний рівень суперництва і можливості впливу окремих економічних суб'єктів на загально ринкову ситуацію [24]. Дане визначення терміну «конкурентне середовище» більше нагадує поняття «конкуренції».

Втім, на наше переконання, поняття «конкуренція» та «конкурентне середовище» в жодному випадку не можна ототожнювати. Розглядаючи конкурентне середовище в економічній сфері, Лозова Г. М. характеризує його як «сферу, визначену в історичному, соціально-політичному та економічному аспектах, де відбувається суперництво між економічними суб'єктами в процесі виробництва, розподілу, обміну й споживання благ» [28].

Наведені варіанти визначень конкурентного середовища, на нашу думку, не дозволяють в повному обсязі глибину сутності даного поняття. У зв'язку з цим, заслуговує на увагу визначення цього складного явища, запропоноване Насікан Н. І., під ним він розуміє, сукупність певних умов діяльності суб'єктів господарювання, які складаються під дією об'єктивних та суб'єктивних факторів в кожний конкретний момент часу і у визначеній мірі забезпечують реалізацію власних досягнень з метою здобуття переваг над іншими суб'єктами під час їхньої взаємодії [31].

З наведеною точкою зору цілком можна погодитися, оскільки за такого підходу конкурентне середовище виступає об'єктивним явищем з достатньо вираженою суб'єктивною природою та врахуванням конкретних економічних реалій певного періоду.

Конкурентне середовища – це консолідований результат і умови взаємодії великої кількості суб'єктів ринку, що визначають відповідний рівень економічного суперництва і можливість впливу окремих економічних агентів на загальну ринкову ситуацію. Не менш важливим є те, що конкурентне середовище створюється не тільки суб'єктами ринку, внаслідок взаємодії яких з'являється суперництво, але передусім – відносини між ними. Конкурентне середовище являється системою взаємовідносин, для якої притаманні наступні риси:

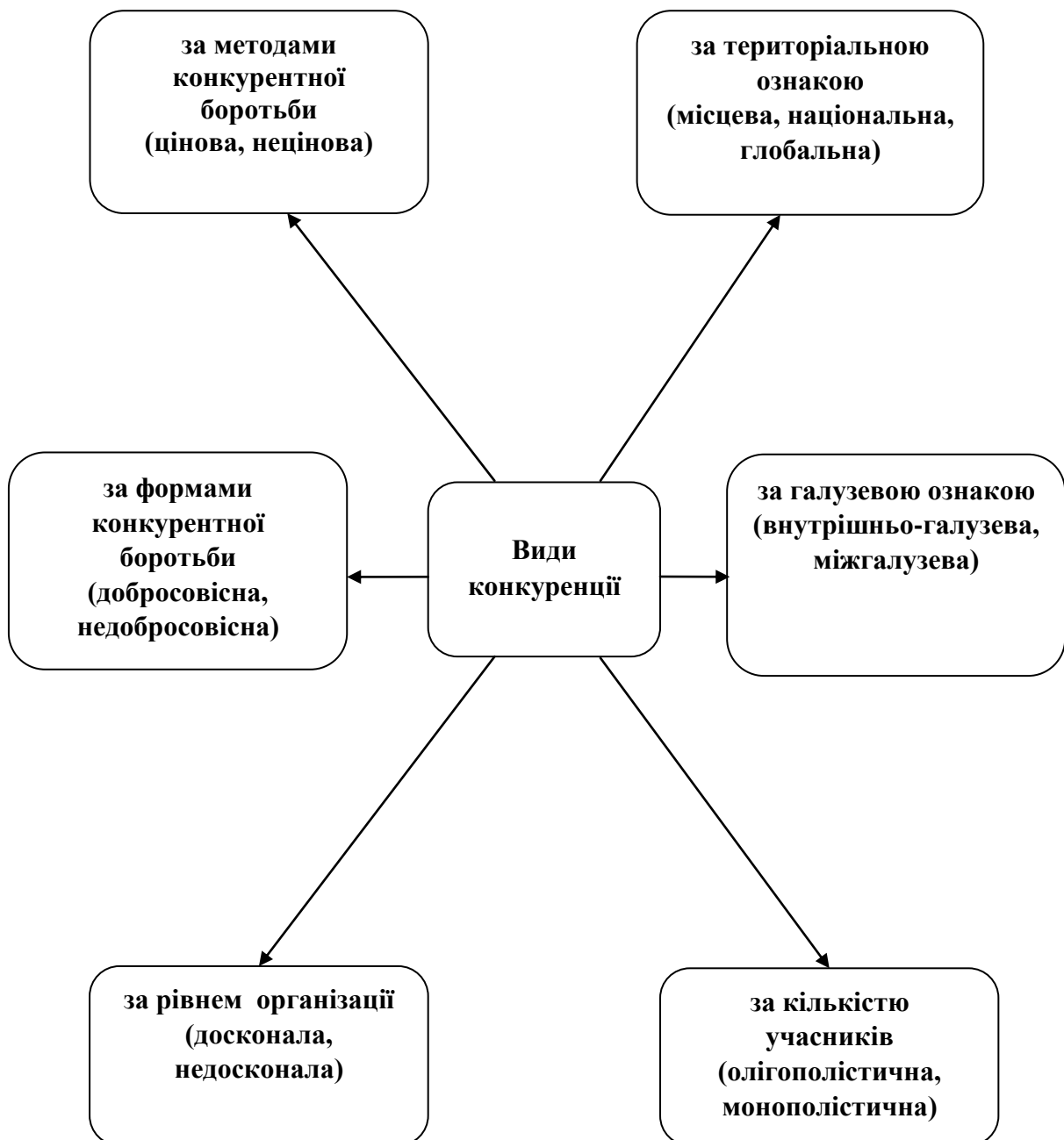
- а) цілісність;
- б) ієрархічна структура (взаємозв'язок між елементами);
- в) взаємодія, взаємозалежність (обопільний вплив елементів);
- г) спрямованість (вміння системи розвиватися до заданої мети).

Даний підхід базується на тому, що конкурентне середовище для суб'єктів господарювання – це певний стан ринку, який є результатом діяльності окремих економічних агентів, в тому числі і держави. Суб'єкту господарювання, котрий сам є елементом конкурентного середовища, необхідно оперативного реагувати на велику кількість факторів, які формують конкурентне середовище.

Окрім того, конкурентне середовище можна визначити як складну економічну категорію, яка визначає взаємодію окремих суб'єктів господарювання, держави, інститутів колективного захисту, факторів зовнішнього і внутрішнього видів впливу на умови економічної діяльності, що визначають відповідний рівень економічного суперництва та вагомість впливу окремих економічних агентів на загальну ринкову ситуацію.

Класифікація видів конкуренції

Схема 1.1

Беручи до уваги, що ринок має змогу об'єднувати декілька конкурентних середовищ одночасно класифікація останнього повинна бути більш диференційована. Виходячи з цього доцільно було б розглянути класифікації конкурентного середовища за незалежними критеріями.

Існують різні погляди до підходів класифікації конкурентного середовища. На схемі 1.1 наведено розгорнуту класифікацію.

Узагальнена класифікація видів конкуренції розглядає три основних критерії:

1. За об'єктом закупівлі:

- конкурентне середовище товарів (засобів виробництва, предметів споживання, товарів тривалого та короткострокового вжитку);
- інформаційне конкурентне середовище (співпраця академічних та науково-технічних об'єднань, державних установ, навчальних закладів, комерційних організацій, які займаються збором, обробкою та аналізом інформації і надають її за необхідності різним суб'єктам ринку);
- конкурентне середовище послуг (ресторанного господарства, охорони здоров'я, освіти);
- конкурентне середовище науково-технічних розробок; конкурентне середовище капіталів (грошей та цінних паперів);
- конкурентне середовище трудових ресурсів.

2. За територіальною ознакою:

- світове конкурентне середовище (охоплює всіх виробників конкретної продукції);
- міжнародне конкурентне середовище (включає виробників декількох країн);
- національне конкурентне середовище (охоплює вітчизняних виробників продукції);
- міжрегіональне конкурентне середовище (формується на межі регіонів та характеризується особливостями функціонування підприємств у граничному ринковому просторі регіонів);
- регіональне конкурентне середовище;

- міжрайонне конкурентне середовище (формується на межі районів та характеризується особливостями взаємодії підприємств цих районів);
- районне конкурентне середовище;
- місцеве (локальне) конкурентне середовище (включає підприємства, які здійснюють діяльність у конкретно обумовленому місці);
- конкурентне середовище підприємства

3. За моделями конкуренції на ринку:

- конкурентне середовище досконалої конкуренції;
- конкурентне середовище монополії (закритої монополії, природної монополії та відкритої монополії);
- конкурентне середовище олігополії (в якому між олігополіями відсутня угода або існує взаємозв'язок між олігополіями, який виражається в певній угоді між ними); конкурентне середовище монополістичної конкуренції.

З метою забезпечення безперервної роботи ринкового механізму конкуренція виконує різноманітні функції.

Один з найпростіших поділів (Див. схема 1.2) визначає чотири головні напрямки функціональної діяльності конкуренції, які визначають і її результати.

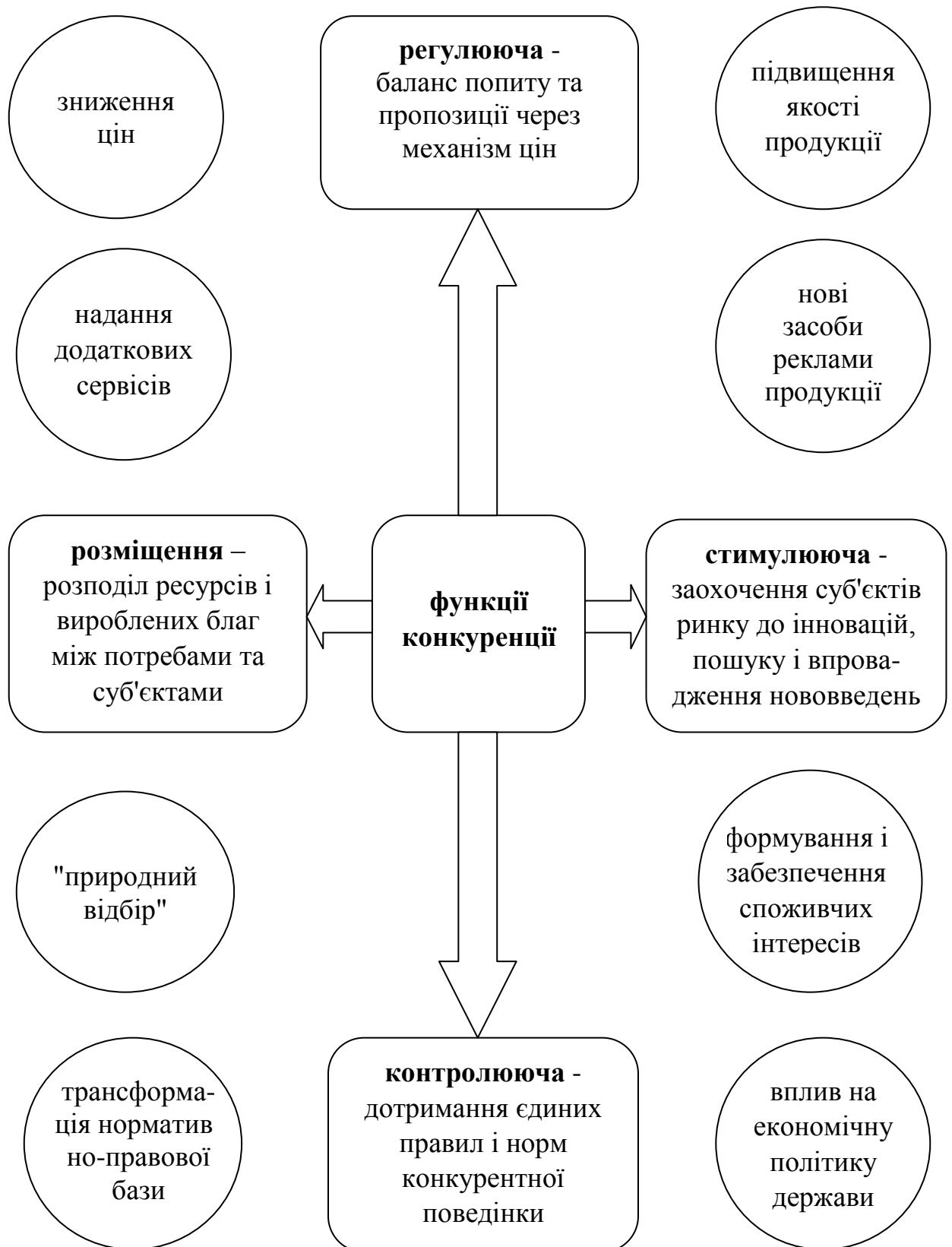
Регулююча функція – виступає регулятором ринкової економіки – необхідний товар з'являється в потрібному місці, механізм конкуренції спрямовує ресурси туди, де їх не вистачає у відповідності з суспільними потребами.

Розподільча функція – полягає в найбільш оптимальному розподілі наявних ресурсів, тобто виробничі ресурси використовуються з максимальною ефективністю, крім того, здійснюється перерозподіл доходів між суб'єктами господарювання.

Контролююча функція – здійснюється контроль над виробниками і споживачами товарів та послуг з метою обмеження їх впливу на ціну товарів, а, отже, і контроль над перерозподілом суспільного багатства.

Основні функції та результати конкуренції

Схема 1.2

Об'єднувальна функція – підприємства функціонують не окремо, а взаємодіють між собою, об'єднуються у співтовариство компаній, які конкурують між собою.

Функція соціалізації прогресу та прибутку – проявляється в тому, що в результаті здорової та відкритої конкуренції удосконалення, у будь-якій галузі діяльності, стають суспільним надбанням, оскільки конкуренції притаманний примусовий характер.

Селективна функція – в конкурентній боротьбі одні виживають, а інші стають банкротами.

Стимулююча функція – конкурентна боротьба стимулює зниження собівартості і споживчих цін, удосконалення якості продукції та створення її нових типів.

Інноваційна функція – конкуренція створює стимули до удосконалення, прогресу, відкриття нового.

Адаптивна функція – ті, хто вижив у конкурентній боротьбі, повинні постійно стежити за діями конкурентів, споживацькими уподобаннями, економічною політикою та іншими параметрами [11].

З точки зору соціального призначення конкурентне середовище доцільно розглядати як засіб законодавчо гарантованого забезпечення споживачів визначеною структурою і об'ємом товарних ресурсів згідно з нормативними обмеженнями «споживчого кошика». Лише ефективна конкуренція є умовою зменшення вартості «споживчого кошика» та забезпечення його відповідності з купівельною спроможністю населення. Територіальну характеристику конкурентного середовища відображає термін «рух товарних ресурсів», відповідні йому технологічні та організаційно-економічні елементи. Як правило, розглядають лише умовну спрямованість руху товарів, тобто «виробник-споживач». Деталізація напрямків виробництва і використання товарних ресурсів дозволить визначити регіональну (міжнародну) конкурентоспроможність ринку. Виникає проблема інформаційного забезпечення вивчення руху товарних ресурсів з метою визначення

територіальної конкурентоспроможності. Галузеві особливості формування конкурентного середовища характеризуються:

- структурною побудовою галузі та спрямованістю її суб'єктів на задоволення соціально-економічних потреб кінцевих споживачів товарної продукції чи послуг;
- впливом галузі на збалансування процесів територіального ринку (сировинних, товарних, фінансових, трудових, природних, інформаційних);
- станом матеріально-технічної бази, необхідністю модернізації основних виробничих фондів;
- розвитком ринкової інфраструктури галузі та форми власності окремих господарських суб'єктів;
- монополізованістю господарського механізму галузі та ступенем державного регулювання;
- необхідністю інвестиційних ресурсів для розвитку галузі відповідно до потреб внутрішнього регіонального ринку та соціально-економічного захисту споживачів.

Водночас процес формування конкурентного середовища характеризується обмеженням функцій органів державного управління в регулюванні виробництва і розподілу товарної продукції та скерування цих функцій на створення і впровадження законодавчих актів, роздержавлення економічних ресурсів, удосконалення ринкової інфраструктури. Важливою стає підтримуюча діяльність держави за умов формування конкурентного середовища (правове забезпечення ринкової діяльності, збалансований розвиток інфраструктури) та компенсаційна діяльність органів державного управління (проведення антимонопольних заходів, організація соціально-економічного захисту населення).

Процес формування конкурентного середовища відбувається на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях, що підтверджує цілісність економічної системи, в якій воно розвивається. На макроекономічному рівні динаміка та структура конкурентного середовища зумовлена цілою сукупністю факторів:

- спадковістю попередньої економічної системи; передумовами розвитку того чи іншого ринку на конкретній території;
- цілями і реалізацією конкурентної політики держави;
- відкритістю економіки; руйнуванням адміністративних обмежень міжрегіональної міграції товарів;
- формуванням ефективного власника в процесі приватизації.

Система формування мезорівня конкурентного середовища характеризується такими основними конкурентними силами, як:

- загроза появи нових конкурентів (наскільки легко чи важко для нових учасників ринку розпочати конкурентну боротьбу, які існують бар'єри);
- ринкова влада покупців (наскільки сильна позиція покупців, чи можуть вони разом придбати великі об'єми товарів);
- загроза появи продуктів або послуг аналогів (наскільки просто замінити продукт чи послугу);
- ринкова влада постачальників (наскільки сильна позиція продавців, здатність потенційних постачальників диктувати свої умови);
- конкуренція серед існуючих підприємств усередині галузі (сили конкуренції виникають у результаті прагнення конкурентів зайняти кращу позицію на ринку й отримати конкурентну перевагу).

Конкурентне середовище на мікроекономічному рівні визначається такими параметрами, як: представництво конкурентів на ринку (кількість підприємств, їх ринкова частка та ринковий потенціал підприємств); продуктові межі товарного ринку; географічні межі ринку.

На мікроекономічному рівні конкурентне середовище визначається такими основними параметрами, як:

- представництво фактичних конкурентів на ринку (кількість підприємств, їх ринкова частка та ринковий потенціал підприємств) та можливість появи потенційних суперників;
- продуктові (матеріальні) межі товарного ринку;
- географічні та комунікативні межі ринку.

Конкуренція, як і будь-яке явище, не може бути оцінено однозначно і має свої позитивні риси і недоліки. Позитивними чинниками добросовісної конкуренції, на наш погляд, слід вважати такі:

- конкуренція виступає механізмом регулювання, що встановлює оптимальний баланс виробництва;
- суперництво товаровиробників є основною рушійною силою розширення асортименту товарів, підвищення їх якості;
- забезпечення і збереження провідних ролей на ринку спонукає до впровадження новітньої техніки, технології, організації праці й управління, збільшення продуктивності, економії ресурсів з метою одержання більшого прибутку;
- конкуренція сприяє раціональному перерозподілу ресурсів, охороняє споживача від диктату виробника.

Недоліками конкуренції можна вважати такі прояви, як:

- витрата значних коштів на невикористані потреби – зокрема, видатки сучасних фірм на створення інформаційних взаємозв'язків зі своїм цільовим ринком, розповсюдження товару, рекламу та інші супутні витрати дуже високі, і це дає підстави вважати їх нераціональними, адже конкуруючі фірми також використовують аналогічні маркетингові ходи з метою просування свого товару і таким чином нейтралізують одне одного;
- система конкуренції між товаровиробниками не гарантує того, що першочергово будуть задоволені потреби тих споживачів, які є найменш захищеними в соціальному плані, адже більш забезпечені верстви населення не тільки мають краще фінансове забезпечення, а і формують попит, на задоволення якого і спрямовують свої зусилля виробники;
- конкуренція передбачає автоматичний розподіл доходів без врахування соціальної значущості продукції та послуг на ринку;
- в конкурентному середовищі не враховуються можливі потенційно негативні наслідки рішень, які приймаються, якщо це не буде безпосередньо стосуватися діяльності даного підприємства в майбутньому [11].

При цьому чинниками, що підвищують рівень конкурентного середовища на мікроекономічному рівні, є: сприятлива кон'юнктура ринку; відсутність чи низькі бар'єри вступу на окремі ринки; збільшення кількості суб'єктів господарювання. До факторів, що погіршують стан конкурентного середовища для суб'єкта господарювання на окремих ринках, належать: намагання окремих суб'єктів збільшити свою частку та вплив на ринку, достатньо високий ступінь ризику підприємницької діяльності, загроза банкрутства, недостатня кваліфікація менеджерів, нестабільність ринку, низький ринковий потенціал. Система конкурентного середовища передбачає три форми зв'язку об'єктів конкурентоспроможності: прямий односторонній зв'язок, прямий двосторонній зв'язок, опосередкований двосторонній зв'язок. Форма зв'язку визначається інтенсивністю впливу об'єктів конкурентного поля на формування конкурентоспроможності кожного з них та обумовлюється:

- розвитком конкурентного середовища (ступінь впливу прямих і опосередкованих факторів);
- взаємозалежністю факторів (рівень впливу одного фактора на другий);
- невизначеністю конкурентного середовища (недостатність інформаційних ресурсів щодо конкурентного середовища функціонування підприємства);
- комплексністю конкурентного середовища (кількість факторів, що визначають забезпеченість конкурентоспроможності підприємства).

Рівень стійкого взаємозв'язку об'єктів конкурентоспроможності формується під впливом конкурентного середовища і наступних чинників:

- поєднання економічних інтересів споживачів та суб'єктів товарної пропозиції з метою забезпечення постійності купівлі-продажу окремого товару;
- збалансування кон'юнктури ринку виробництва, реалізації та споживання, що забезпечує постійність попиту та пропозиції окремого товару;
- удосконалення асортиментної, цінової структури реалізації відповідно до динаміки економічних та соціальних інтересів споживачів.

Зауважимо, що система розвитку конкурентного середовища передбачає циклічність економічних процесів у суб'єктів конкурентного поля та економічну боротьбу за його структурні елементи, що в торговельній діяльності відображається зростанням чисельності обслуговуваних споживачів, обсягу реалізації, фінансових результатів. Шляхом перерозподілу додаткових фінансових ресурсів, зокрема прибутку, конкурентоспроможні підприємства стратегічно можуть розвивати ресурсний потенціал та забезпечувати циклічне зростання конкурентоспроможності.

1.2. Сучасний стан міжнародного конкурентного середовища.

В період з кінця ХХ – початку ХХІ ст. теоретичні розробки законів конкуренції, дослідження в сфері конкурентної боротьби почали набувати широкого впровадження в практичній господарській діяльності. На нашу думку таке зближення теорії і практики відбулося завдяки ряду факторів:

- домінування не єдиної «правильної» теорії, а цілого ряду теоретичних розробок на основі сучасних тенденцій розвитку ринку;
- необхідність формування конкурентної стратегії з метою виходу на лідируючі позиції через створення конкурентних переваг і закріплення їх в довгостроковому періоді шляхом постійне їх удосконалення;
- підхід до теорії конкурентної боротьби, як до постійно змінюваної системи накопичення, узагальнення знань, вивчення та аналізу практичного досвіду з метою прогнозування та вибору оптимальної стратегії конкурентної боротьби;
- широке розповсюдження маркетингових досліджень, як методу адаптації і перевірки теоретичних розрахунків і прогнозів в реально функціонуючому конкурентному середовищі.

Однак перераховані вище причини активного впровадження теоретичних розробок в практику конкурентної боротьби не повністю відображають

масштаб практичного втілення наукових розробок в повсякденну діяльність суб'єктів ринку.

Сучасні економічні теорії, в тому числі і дослідження в сфері конкуренції, враховують значно більше чинників, які впливають на конкурентну боротьбу, розвиток конкурентного середовища, ніж враховувалося в теоріях початку і, навіть, середини ХХ ст.

Серед нових факторів, що набули значного впливу на розробку теорій тактики і стратегії конкурентної боротьби необхідно відзначити демографічні, екологічні (природоохоронні), соціально-культурні, а також, стан розвитку передових технологій.

Окремо необхідно розглянути вплив на сучасний стан міжнародного конкурентного середовища такого явища, як глобалізація.

З середини ХХ ст. в світовій економіці широкого поширення набуло міжнародне співробітництво не тільки на міжнародному рівні, а й на рівні промислових груп, корпорацій, окремих підприємств. В сукупності з розширеними зв'язками та обміном в інших сферах діяльності, такий процес отримав назву глобалізації.

Глобалізація – це складний, багатогранний процес із досить якісно новим рівнем розвитку інтернаціоналізації (транснаціоналізації) економічних, політичних, культурних і багатьох інших аспектів громадського життя, коли взаємозалежність національних соціумів досягла такого рівня, що почалися зміни у житті всієї світової громади, котра поступово перетворюється на цілісну структуру. Глобалізація економіки перш за все передбачає зростаючу економічну відкритість країн, лібералізацію національних режимів торгівлі та капіталопотоків, формування глобального фінансового ринку та загальносвітового інформаційного простору. Транснаціоналізація господарського життя є однією з основних складових глобальної економіки. Вона як складовий елемент глобалізації прямо впливала на її розвиток і майже стала її синонімом, сприяючи прискоренню процесу наближення та взаємопроникнення різних культур, цивілізацій, держав, регіонів, економічних систем, ринків та інститутів. Транснаціональні корпорації створили власні

союзи та господарські партнерства, які пов'язані спільними майновими та немайновими відносинами, внутрішньофірмовим обміном і власністю на майже усі світові мобільні, мультифункціональні фактори виробництва.

Основними відмінними рисами транснаціоналізації є денациональне виробництво і транснаціональний рух товарів, послуг, знань, технологій і факторів виробництва на світових ринках і у глобальному економічному просторі. Інтернаціоналізація і транснаціоналізація як її вищий ступінь є не тільки факторами впливу, але й основними методами реалізації процесу глобалізації. Транснаціональні корпорації стають активними факторами глобального диверсифікованого виробництва, міжнародної торгівлі, нових технологій і знань, професійного управління, економічної діяльності у більшості країн, виключного поглинання абсолютних і відносних переваг тощо. Вони є рушійними силами технологічного та наукового прогресу, розвитку виробничих сил і економічних зв'язків, розпоряджаються капіталом, володіють інформацією та політичним впливом. Проте транснаціональні корпорації породжують багато й негативних явищ таких, як монополізм, спекуляції, експлуатація тощо. Зараз у світі функціонують понад 75 тис. ТНК, які мають 825 тис. філій. На сьогодні монополізація капіталу досягнула свого найвищого рівня, охопивши майже всі країни світу. Це дає підстави говорити про формування транснаціональні корпорації нового типу – глобальних корпорацій, діяльність яких «покриває» країни світової тріади. Серед факторів, які справили вагомий каталізуючий вплив на масштаби та динаміку глобальної монополізації капіталу, можна виділити такі: загострення конкурентної боротьби між провідними транснаціональними корпораціями за перерозподіл світової економічної влади, якісно новий рівень концентрації і централізації капіталу поглиблення асиметричності економічного й інноваційного розвитку країн, «технологічний відрив» американський монополій від своїх основних конкурентів і формування у світовому господарстві нових центрів економічного суперництва.

Процеси глобалізації зменшують економічний суверенітет як атрибут влади національних держав і потенціал економічного регулювання відповідних

національних урядів, які стають залежними від «своїх» та іноземних транснаціональних корпорацій та їх лобі. Сучасні транснаціональні корпорації функціонують як автономні суб'єкти, які визначають стратегію і тактику світогосподарської поведінки, незалежно від пануючих політичних еліт, які поступово стають самі залежними від них. Цей процес, що суперечить принципам демократичного устрою, меншою мірою прослідковується у країнах «золотого мільярду» і тим очевидніший, чим слабкіша держава в економічному та воєнно-політичному відношенні.

Водночас уряди США, ЄС, Японії, Великої Британії, інших розвинутих країн, різними методами, в тому числі і адміністративними, стараються протидіяти "незалежності" ТНК, відстоюють національні інтереси своїх країн.

Яскравим прикладом втручання влади у функціонування та життєвий цикл транснаціональних корпорацій є нещодавні події, придбання, найпопулярнішої на сьогоднішній день платформа для створення коротких відео TikTok.

Уряд США вважає, що зібрані TikTok дані американських користувачів можуть використовуватися проти них. Держсекретар США Майк Помпео на початку липня 2020 року попереджав американців, що їм слід обережніше використовувати додаток, якщо вони не хочуть, щоб їхня особиста інформація «була в руках Комуністичної партії Китаю».

Додаток збирає не тільки номери телефонів, дати народження, електронні пошти користувачів, але і «спосіб введення тексту, аж до ритмів натискання клавіш і шаблонів», вважає Кен Ллойд, віце-президент по ризиках мобільної безпеки дослідницької компанії Zimperium. Він вважає, що мало які програми отримують стільки призначених для користувача даних.

Представник TikTok розповів, що сервіс отримує набагато менше інформації користувачів, ніж багато інших американські компанії. TikTok також раніше заявляла, що зберігає призначені для користувача дані як в США, так і в Сінгапурі.

Після заяв уряду в липні банківський холдинг Wells Fargo вирішив видалити TikTok з корпоративних пристроїв, а 22 липня Комітет сенату США

заборонив федеральним службовцям використовувати додаток на пристроях, випущених урядом. Amazon теж хотіла, щоб співробітники відмовилися від TikTok, але передумала, назвавши це помилкою.

Щоб не допустити блокування програми в США, в липні ByteDance, материнська компанія TikTok, стала шукати американських інвесторів для продажу частки бізнесу.

У США у китайській соцмережі близько 100 млн користувачів. Опинившись під прицілом американського уряду, TikTok зробила кілька кроків до відкритості:

- найняла американського генерального директора Кевіна Майєра, який у свою чергу заявив, що TikTok став новою метою, але вони не вороги;
- пообіцяла найняти 10 тисяч чоловік в США;
- запустила центр прозорості та підзвітності TikTok в Лос-Анджелесі. Він дозволить експертам стежити за модерацією контенту сервісу та обробкою даних;
- дала пояснення її алгоритмам.

Джерела Bloomberg розповіли, що Microsoft хоче купити американську частину TikTok. Пізніше в той же день Дональд Трамп пообіцяв підписати документи для блокування додатка 1 серпня.

Однак президент змінив своє рішення і відклав блокування - Microsoft підтвердила свої наміри про купівлю частини бізнесу. І тепер у неї 45 днів для укладення угоди.

При повному заборону сервіс блокують на мережевому рівні, повністю обмежуючи передачу даних між користувачем і сервером додатку. Так працює брандмауер Китаю і блокування TikTok в Індії. Однак в США не було прецедентів, коли використовувався б такий спосіб – це вид жорсткої мережевої цензури, на яку навряд чи піде американський уряд.

Держсекретар США Помпео порівняв ситуацію навколо TikTok з історією проти Huawei: в травні 2019 року китайська компанія виявилася в чорному списку, їй заборонено купувати обладнання і технології у американських

компаній. Однак TikTok – споживчий додаток, тому для нього це не буде серйозним покаранням.

Проте в уряді США кілька шляхів для обмеження діяльності TikTok:

Трампа може заблокувати додаток – це право йому дає Міжнародний закон про надзвичайні економічні повноваження. Саме на нього посилався президент, коли заявляв про намір підписати документи, що обмежують роботу TikTok.

Комітет з іноземних інвестицій в США (CFIUS) перевіряє угоду ByteDance про покупку американського додатку Musical.ly за \$ 1 млрд в 2017 році. Цей сервіс був об'єднаний з додатком TikTok і допоміг йому стати популярним. Якщо комітет вирішить, що ця покупка становить загрозу національній безпеці, президент може скасувати угоду. Це ускладнить роботу компанії.

Трампа міг би натиснути на Google і Apple і змусити їх видалити TikTok з магазинів додатків. Але це не вплине на мільйони користувачів, які вже встановили сервіс на свої пристрої.

Кевін Рос вважає, що TikTok необов'язково блокувати. Замість цього можна розробити нові закони, які регулювали б роботу великих сервісів, які збирають дані користувачів і впливають на мільйони людей. При цьому неважливо, де саме знаходиться компанія.

Тиск з боку чиновників – можливість придбати відомий додаток зі знижкою.

У той момент, коли Google, Facebook, Amazon і Apple перебувають під антимонопольними розслідуваннями, Microsoft – одна з небагатьох компаній, яка має кошти і досить свободи для угоди з ByteDance.

Одна з ключових деталей будь-якої угоди з TikTok – призначені для користувача дані, які турбують уряд Трампа. У своєму підтвердженні переговорів з китайською компанією Microsoft зробила на цьому акцент, пообіцявши забезпечити передачу і збереження в США всієї особистої інформації американських користувачів TikTok.

Ці дані американська корпорація може використовувати, наприклад, в розробці інших сервісів і технологій.

У Microsoft є успіх в сфері продуктів для бізнесу, але вона зі своїми сервісами не хочуть втратити покоління «завтрашніх працівників», і TikTok може допомогти налагодити з ними зв'язок.

«Microsoft виглядає як компанія вашого дідуся, і вона намагається це змінити», – наголосив The New York Times Ден Айвз, керуючий директор і аналітик інвестиційної фірми Wedbush Securities. На його думку, молоді люди до 25 років вважають Microsoft несучасним, але якщо компанія укладе угоду, вона стане для них «такою же крутою, як і TikTok».

Корпорація зможе використовувати китайське додаток, щоб просувати пристрої Surface, Xbox і інші продукти.

1.3. Торгівельні кооперації та торговельні війни

Торгівельні війни між державами, які намагалися захистити своїх виробників, почалися практично з самого початку торговельних відносин. Торговельні війни в докапіталістичну епоху носили, як правило, локальний характер. Головними цілями агресивних дій по відношенню до конкурентів були: витіснення виробників аналогічної продукції з існуючих ринків, завоювання нових ринків збуту продукції, а також, боротьба за ресурси. Поступово апетит провідних держав світу, особливо тих що мали колонії, зростав, і утверджувалося розуміння того, що економічне панування тісно пов'язане з політичним, військовим та іншими сферами зовнішньоекономічної діяльності. Створення Англійської (Британської) та Голландської Ост-Індійських компаній – наглядний приклад того, як торговельна конкуренція набула форм воєнних дій з підтримкою ресурсів цілої країни: політичних, дипломатичних, військових.

З другої половини XIX сторіччя торговельні війни стали не тільки інструментом боротьби за торговельні преференції, а й методом досягнення геополітичних цілей. Незважаючи на те, що практично в цей же час народжувалися і розвивалися теорії рівних конкурентних можливостей,

отримало практичне підтвердження правило, що зведення штучних бар'єрів у торгівлі і конкуренції мало сприяє розвитку економік, торговельні війни набували все більш жорстокого характеру і переростали у відкриті військові протистояння.

Стратегія застосування торговельних санкцій проти недружніх держав була вперше розроблена й використана на практиці тодішньою супердержавою – Британською Імперією – наприкінці XIX століття. В 1888 році населення Великобританії становило всього 2% від населення земної кулі, але на частку цієї країни припадало 54% усіх промислових товарів, що вироблялись на той момент. Цей рекордний показник більш ніколи й ніким не був перевершений.

Однак досягнення такої гегемонії було можливим не тільки за рахунок промислової революції та переваг в економічному розвитку. Британія активно використовувала і досить недипломатичні та несправедливі методи боротьби. Одним з найбільш часто застосовуваних Великобританією інструментів для тиску на інші держави були торговельні санкції та війни.

В 1890 році британський філософ Томас Хакслі сформулював ідею, яка стала своєрідним ідеологічним обґрунтуванням усіх торговельних війн: «Наш народ – народ покупців. Покупці хочуть здобувати кращі товари за кращими цінами. Того ж самого хочуть і громадяни інших держав. Якщо їхні правителі будуть перешкоджати нам продавати їм товари, то 5 або 6 мільйонів англійців незабаром не будуть мати коштів для харчування. Тому ми повинні захищати наші магазини від товарів, які пропонують нам такі держави й прагнути вплинути на їхніх правителів». З того часу підвищення тарифів, квот, демпінг та інші методи недопущення товарів конкурентів на внутрішні ринки стали популярною зброєю.

Однак Британська імперія була не єдиною силою, яка намагалася утвердитися в ролі світового гегемона. Протиріччя в міжнародних економічних відносинах призводили до того, що одні держави сприймали економічну політику інших держав як несприятливу, а то і відверто ворожу по відношенню до себе і вживали відповідних заходів. Ці передумови були основними причинами початку торговельних війн.

Згідно з дослідженнями, проведеними американським вченим, директором Інституту Економічної Демократії Джоном Смітом, однією з причин початку Першої й Другої світових війн стали торговельні конфлікти, що постійно виникали між найбільш багатими й могутніми, на той час, країнами світу. Наприклад, необхідність вступу Великобританії й Франції у війну з Німеччиною у 1914 році політиками обґрунтовувалось необхідністю «захисту національних торговельних інтересів проти німецької експансії».

Вступу Японії в Другу світову війну передували її торговельні конфлікти з європейськими країнами. Цікаво, що після початку Японією воєнних дій, США, що тоді ще не приймала участі у війні, впровадило санкції на поставки нафтопродуктів у Японію. Можливо, це рішення США було вирішальним в прийнятті стратегічного виборі Японії: в 1941 році японці вирішили атакувати США, а не СРСР, головні сили якого вели бої з Німеччиною.

Економічна (торгова) війна – це сукупність економічних, правових, адміністративних та інших дій, спрямованих проти економічної системи іншого суб'єкта виробничо-господарської діяльності. В залежності від сторони, вона проводиться з ціллю захоплення закордонних ринків (наступальна торгова війна) або попередження торгової «окупації» національної економіки (оборонна торгова війна) [10].

Розглянемо їх детальніше:

1) суперечлива ситуація у торгівлі – наявне протиріччя та відповідна напруга у відносинах країн. Матеріальних втрат чи погіршення умов у торгівлі поки немає. Це найсприятливіша ситуація для врегулювання відносин;

2) торговельна суперечка – наявна напруга у відносинах, пов'язана із матеріальними втратами, спричиненими заходами, заподіяними одною країною, що погіршують умови торгівлі іншої (або інших). Вона потребує врегулювання;

3) торговельний конфлікт – високий рівень напруги у відносинах, пов'язаний з матеріальними втратами, спричиненими заходами, що заподіяні обома сторонами одна одній. Вона потребує врегулювання;

4) торговельна війна – найвищий ступінь напруги у відносинах між країнами, пов'язаний з використанням інтенсивних заборонних заходів торгової

політики, що можуть призвести до великих матеріальних втрат країни, проти якої вони були заподіяні [5].

Вище нами були розглянуті основні причини виникнення торгівельних війн, але, незважаючи на всю глибину протиріч, які виникають в торгівельних відносинах, практично всі вони могли б бути вирішеними шляхом переговорів, компромісів, домовленостей. Але, як зазначалося, крім чисто економічних чинників, на розвиток конкурентної боротьби в економіці і в торгівлі, зокрема, впливають і інші фактори.

Можна зазначити декілька чинників, які сприяють розвитку конфліктів інтересів і розпалюють вогнище торгівельних війн:

1) надмірна поляризація світового економічного суспільства, підкріплена різницею в інших сферах: промисловій, науково-технічній, ІТ – технологій та інших;

2) постійні зміни в світовій економіці, економічні кризи, як правило, носять глобальний характер і не дозволяють уникнути спаду торгівельної активності шляхом переходу на інші ринки збуту;

3) міжнародна спеціалізація у світовому виробництві, зміна пріоритетів у виборі політичних союзників з врахуванням економічної залежності, в протиріч власним національним інтересам;

4) вплив рівня задоволення суспільних потреб у товарах та послугах на інші сфери життя: політичну, культурну та інші;

5) зростання об'єму фіктивного капіталу, не підтвердженого реальними товарами та послугами, особливо в економічно розвинутих країнах;

б) збільшення впливу глобальних форс-мажорних обставин на світову економіку і торгівельні відносини.

«Військові дії» у торгівельних відносинах проходили постійно: усі держави намагалися не тільки захистити своїх виробників, ринки збуту, сировинні бази, а і розширити економічні здобутки, сфери впливу, завоювати нові ринки.

Торговельні війни – постійний супутник людства з моменту його виходу на державно-організований рівень виробничо-розподільчої діяльності. До

Адама Сміта й тогочасних фізіократів жоден мислитель не вірив у свободу торгівлі. Економічна політика минулих епох полягала в збільшенні власного експорту та всебічному утисненні експортних можливостей іншої сторони.

Необхідно зазначити, що «торговельні війни», навіть «з благими цілями», не приносять зиску жодній із сторін в довготривалій перспективі. Наприклад, санкції проти Іраку, які ввели країни світового співтовариства після його вторгнення в Кувейт (іракську нафту заборонили купувати), серйозно послабили економіку цієї країни, але й, у свою чергу, викликали зростання світових цін на нафту.

У майбутньому торговельні війни стануть головною проблемою у відносинах між головними торговельними блоками – вважає Андерс Ослунд, старший науковий співробітник Фонду Карнегі за Міжнародний Мир, один із провідних експертів з економіки пострадянських держав. За останні п'ять років у світі відбулися три великомасштабні торговельні війни – «яловича (м'ясна)війна», «бананова війна» і «сталева війна», які нажаль, навряд чи стануть останніми в торговельних відносинах [5].

В противагу конкуренції та торговельним війнам в світовій економіці розвивалася інша тенденція – партнерство конкуренція, договірні відносини між конкурентами. Але і в сучасному світі теж не завжди торговельні суперечки вдається розв'язати шляхом переговорів і компромісів.

У XIX столітті відбувся розквіт двосторонніх торговельних угод, вінцем яких стало виникнення режиму найбільшого сприяння міждержавним торговим відносинам. Наслідком такого розвитку подій стало зменшення масштабу торговельних війн. Проте відродження державного протекціонізму у 1920-30х роках їх відновило.

Починаючи з 1960-х років світова торговельна політика стала радше багатосторонньою, ніж двосторонньою. Цілком природно, що двосторонній рівень торговельних війн доповнився їх багатостороннім аналогом на рівні наддержавних економічних об'єднань або ж цілих регіонів [5].

Друга половина XX сторіччя ввійшла в історію, як період переходу від силових методів вирішення конфліктів і суперечок до більш цивілізованих –

домовленостей, переговорів, взаємних поступок. Ця тенденція просліджувалася у всіх сферах діяльності, в тому числі і економічній. Створювалися міжурядові, міждержавні, міжнародні органи та організації, які повинні були взяти на себе координаційні, узгоджувальні, попереджувальні функції, виступати з ініціативами для попередження конфліктних ситуацій. Для вирішення суперечок, що виникають у міжнародній торгівлі між сторонами різних держав, найчастіше використовується міжнародний комерційний арбітраж та система СОТ.

Сучасна практика міжнародного економічного партнерства свідчить про те, що більшість розбіжностей та суперечок, які виникають під час виконання зовнішньо договірних контрактів, вирішуються міжнародним комерційним арбітражем, престиж якого сьогодні є безсумнівним. Практика арбітражу в комерційних питаннях на Європейському континенті історично виникла у Великобританії. Широкого ж визнання й відповідного правового статусу вона набула лише у ХХ ст. Суб'єкти економічних відносин різних країн, різних форм та сфер господарювання укладаючи контракти, зазвичай вважають, що арбітражний розгляд спорів в більшості випадків є кращим, ніж судовий. Основними його перевагами є: відносна швидкість розгляду; згода контрагентів про добровільне підпорядкування спору арбітражу; незалежність, компетентність і нейтральність арбітрів, а також можливість вибору сторонами таких арбітрів, яких вони вважають найбільш кваліфікованими для розгляду певного спору; забезпечення конфіденційності розгляду спорів; відносно невелика вартість арбітражного розгляду порівняно із судовим; арбітражне рішення оскарженню не підлягає.

Але слід розглянути торгівельні війни виключно, як міжнародне явище. Не лише запекле суперництво, яке не раз виходило за цивілізовані рамки велось і всередині національного економічного простору. Особливо це характерно в економічно розвинутих країн. І це не тільки боротьба високотехнологічних комп'ютерних, літако-, автомобіле-, суднобудівних компаній, а і жорстока боротьба в сфері послуг, виробництва товарів широкого вжитку, продуктів харчування.

Одним з найяскравіших прикладів відкритої торгівельної війни є конкуренція між двома всесвітньо відомими гігантами-виробниками Coca-Cola та Pepsi.

Не викликає здивувань, що компанії, які випускають схожу продукцію, конкурують між собою. Це абсолютно нормальне явище, адже кожна з цих компаній хоче, щоб люди віддавали перевагу саме їхньому товару. Але між компанією Coca-Cola та Pepsi, провідними корпораціями по виробництву газованих напоїв, вирує справжня боротьба, що триває століття й не збирається закінчуватись.

Першою на ринку з'явилась продукція від компанії Coca-Cola, рецепт якої розробив фармацевт із Атланти Джон Стіт Пембертон у 1886 році. Через 12 років після цього фармацевт із Нью-Берна Калєб Бредхем виготовив енергійний напій, що називався Brad's Drink, який згодом перейменували на Pepsi. Деякий час вони існували паралельно і навіть не знали про існування один одного.

Сьогодні складно уявити те, скільки сил було витрачено компаніями, щоб вигідно виділитися на фоні конкурента, скільки коштів пішло на рекламу, і боротьба між брендами навіть не планує закінчуватись.

1.4. Роль держави у формуванні конкурентного середовища

Однією з важливих складових державної економічної політики є державна політика у сфері конкуренції. Основною функцією конкуренції є збалансованість ринку, пропозицій попиту – вона виконує ту роль на яку неспроможна держава.

Держава виконує лише компенсаційну функцію, заповнюючи прогалини в конкуренції та здійснює регулюючу діяльність з підтримки в певних межах свободи середовища.

На думку більшості авторів, метою державного регулювання конкуренції є створення господарської системи, орієнтованої на вибір оптимального варіанта для забезпечення найефективнішого розвитку добробуту населення.

Але, особисто на мій погляд головним завданням держави є створення рівних конкурентних умов для всіх суб'єктів господарювання.

Держава повинна: розробляти економічну політику, яка б сприяла розвитку та забезпечувала нормативно-правове регулювання підприємств, контролювати дії механізму неекономічних інститутів, які впливають на ту чи іншу сферу діяльності. Також, на державу повинні бути покладені обов'язки з коригування невдач та недоліків ринку, не створюючи, при цьому додаткових проблем. Для усунення цих помилок держава виконує низку регулюючих функцій в сфері економіки.

На сьогоднішній день науковці у своїх твердженнях про роль держави покладаються на концепцію А. Сміта, який розглядав державу як захисника і гаранта прав власності й цінності національного суверенітету, законності правопорядку, стабільності національної валюти.

Основною функцією держави є створення сприятливого конкурентного середовища, законодавче регулювання конкуренції та контроль діяльності за суб'єктами господарювання.

Для підтримки та розвитку конкурентного середовища держава використовує різні методи впливу, як безпосередні – правові та адміністративні, так і регуляторні – економічні.

На мою думку, в цивілізованому світі держава не повинна бути безпосереднім учасником конкурентної боротьби, але вона повинна створювати рівні умови для цієї боротьби, сприяти її нормальному розвитку.

Впливати на конкурентне середовище можна за допомогою нормативно-правового регулювання. Здійснювати його можна завдяки закріпленням в нормативно-правових актах норми та правила здійснення господарської діяльності та з подальшим його контролем.

У ринковій економіці конкуренція небезпідставно вважається одним із найефективніших механізмів отримання суб'єктами господарювання інформації про потреби суспільства і їх задоволення з максимальною економічною ефективністю та з користю для споживачів. Послідовне зростання конкуренції повинне стимулювати економічне зростання та збільшення

зайнятості шляхом оптимального використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, що безпосередньо впливає на підвищення стандартів життя. Конкуренція є інструментом досягнення вищезазначених цілей.

Основною і кінцевою метою реалізації національної конкурентної політики є сталий розвиток та суспільний добробут за рахунок:

- рівних та справедливих можливостей та отримання прибутку для бізнесу;
- свободи вибору та доступності для споживачів;
- розвитку та процвітання економіки країни.

Досягнення зазначеної мети відбувається завдяки реалізації цілої низки заходів, які впроваджуються на загальнодержавному рівні:

1) сприяння розбудові про конкурентного ринкового середовища та, зокрема, підвищення інвестиційної привабливості країни, що передбачає:

- забезпечення ефективності функціонування ринків;
- розвиток технологічних інновацій;
- зростання ефективності використання ресурсів;
- підвищення продуктивності виробництва (продуктивність праці та капіталу);

2) захист ефективної конкуренції, а саме:

- захист конкуренції як суспільного блага, що забезпечує зростання соціально-економічного добробуту суспільства;
- захист учасників ринків, їх прав і законних інтересів у процесі здійснення господарської діяльності від неправомірних посягань інших осіб, що захищають свої економічні інтереси незаконним способом;
- узгодженість регуляторної та інституційної структури і правозастосовних процедур Комітету з Європейською моделлю конкурентного права;
- зменшення антиконкурентних проявів ведення господарської діяльності на ринках шляхом проактивного адвокатування конкуренції.

Цілями національної конкурентної політики є:

- збереження та розширення сфери дії конкурентних відносин на товарних ринках;
- забезпечення якості конкурентного середовища, що сприяло б стимулюванню інновацій у господарській діяльності, підвищенню рівня продуктивності такої діяльності та заохочувало підприємницьку ініціативу, стимулювало розподіл ресурсів на користь суб'єктів господарювання, що використовують їх найбільш ефективно;
- зменшення можливих негативних впливів на ринки у формі викривлень та «ринкових провалів» під час досягнення цілей, визначених нормативноправовими актами та концепціями державних політик;
- впровадження професійної, відповідальної, результативної, підконтрольної та ефективної взаємодії органів державної влади задля розвитку та захисту конкуренції в країні;
- забезпечення балансу інтересів споживачів, виробників та суспільства в цілому під час здійснення державного регулювання ринків, на яких унаслідок технологічних особливостей конкуренція не призводить до найбільш ефективного задоволення попиту;
- адвокатування конкуренції з метою формування і втілення проконкурентних принципів ведення будь-якої економічної діяльності як частини економічної та галузевої політик, а також виявлення та усунення антиконкурентних практик та норм;
- дотримання, гарантування та просування інтересів споживачів завдяки підвищеному вибору товарів, робіт та послуг з оптимальним рівнем цін.

Розв'язання проблем розвитку конкурентного середовища та захисту конкуренції можливе шляхом застосування комплексного підходу, що передбачає розвиток та взаємодію всіх складових системи національної конкурентної політики та ґрунтується на таких принципах:

1. Принцип законності

Усі без винятку суб'єкти суспільних відносин керуються принципом суворого дотримання приписів законів та інших нормативно-правових актів,

сумлінно виконують покладені на них юридичні обов'язки, безперешкодно й повною мірою використовують свої суб'єктивні права.

2. Принцип рівності й недискримінації.

Розробка законодавства та застосування конкурентних норм і принципів способом, що не допускає дискримінації між різними суб'єктами господарювання залежно від їх форм власності, походження або виду господарської діяльності.

3. Принцип повноти та інтегрованості конкурентної політики.

Всеохоплююче застосування конкурентних і регуляторних принципів господарської та іншої діяльності щодо товарів, робіт та послуг, а також діяльності приватних, публічних і державних юридичних осіб. Визнання та застосування конкурентного виміру в нормотворенні, законодавстві та регуляторних практиках і реформах, які впливають на ефективне функціонування ринків.

4. Принцип відповідальності, прозорості та відкритості.

Чіткий розподіл відповідальності між органами влади щодо розробки, втілення, реалізації та контролю за конкурентною політикою. Розбудова системи злагодженої співпраці та координації між органами влади щодо втілення принципів та реалізації положень національної конкурентної політики.

Створення прозорих правил, процедур та заходів щодо формування та втілення конкурентної політики завдяки забезпеченню зрозумілості та однозначності їх тлумачення і застосування.

Відповідальність за злагодженість та єдність у підходах та заходах щодо формування та реалізації національної конкурентної політики всіма відповідальними органами влади та місцевого самоврядування.

5. Принцип пропорційності та актуальності.

Дотримання відповідності форми та ступеня дії норми наявній суспільній потребі. Відповідність регуляторних норм і дій держави потенційним викликам та загрозам.

Реалізація вищезазначених принципів здійснюється з використанням таких механізмів:

- мінімально необхідне втручання держави у функціонування ринків;
- запобігання та протидія порушенням законодавства про захист економічної конкуренції;
- прозоре та недискримінаційне ринкове регулювання; - врахування органами влади проконкурентних принципів при формуванні та реалізації державних політик та під час здійснення ними своїх функцій і повноважень;
- зняття бар'єрів доступу на потенційно конкурентні ринки, у тому числі на суміжні з ринками природних монополій;
- справедливе регулювання та ціноутворення суб'єктів природних монополій;
- забезпечення недискримінаційного доступу до інфраструктурних об'єктів (використання залізничних колій, портів тощо);
- адвокатування конкуренції всіма органами державної влади та суб'єктами господарювання для розвитку ефективного конкурентного середовища.

Одним з найяскравіших прикладів ведення несумлінної, а в деяких випадках – і незаконної, конкурентної боротьби є лобізм. Термін "лобізм" походить із США, де він і зародився і має статус легальної діяльності. Однак в суспільстві відношення, як до лобістів, так і до самого явища, є неоднозначним.

Організований тиск на уряд, законодавчі, судові органи має давнє походження, але використання суб'єктів господарської діяльності, об'єднаних спільними економічними інтересами, для отримання переваг над конкурентами розпочалося в другій половині XIX ст. Діяльність лобістів набула такого розмаху, що викликав необхідність прийняття в США федеральних законів (1938 і 1946 р.), які зобов'язали лобістів пройти реєстрацію.

Окрім вирішення економічних, фінансових, юридичних питань лобісти часто постають перед етичними проблемами (варто зазначити, що більшість з них не вважає це проблемами). Особливо це стосується таких питань, як торгівля зброєю, алкоголем, тютюновими виробами, медикаментами, хімічно небезпечними матеріалами та іншими шкідливими речовинами.

В історії торгівельних відносин існує багато прикладів, коли діяльність лобістів в їх прагненні отримати прибуток за будь-яку ціну, викликала великий негативний резонанс в суспільстві.

Величезна армія курців в усьому світі забезпечує гарантовані прибутки тютюновим корпораціям та пов'язаним з ними особам. Незважаючи на всі заходи, що вживаються організаціями охорони здоров'я, громадськими організаціями, державними структурами в переважній більшості країн, тютюн, на ряду з алкоголем, все одно залишається з найдоступніших і найпоширеніших психотропних (наркотичних) препаратів.

Фахівці стверджують, що це пов'язано з дуже швидким виникненням фізичної та психологічної залежності від речовин, що містяться в тютюнових виробках, з їх легкою доступністю і відносно невисокою, в порівнянні з іншими психотропними речовинами, вартістю.

Навіть після того, як вчені показали очевидні смертельні наслідки тютюнопаління і у багатьох країнах почали вживати заходів для боротьби з цим явищем, тютюнова промисловість продовжує нарощувати виробництво і прибуток. Якщо людина не слідує і свідомо шкодить своєму здоров'ю, йому практично неможливо допомогти. З іншого боку, якщо куріння – це один з видів наркотичної залежності, то суспільство має право і зобов'язане запропонувати паляям програми лікування. Курці ж наполягають на своєму праві самостійно визначати спосіб свого життя. Подібна теза не викликала б заперечень, якби шкідливі звички одних людей не впливали на інших.

Викликані палінням хвороби тяжким тягарем лягають на все суспільство. Від куріння помирають люди, які ніколи не тримали в руках сигарети, в тому числі і діти. Але представникам тютюнового лобі досі вдається захистити право на паління в ресторанах, барах, пивних. Вони запевняють власників, що їхні заклади тут же розоряться, якщо куріння заборонити.

Протистояння тютюновій експансії в світі стає все більш гострим. Тютюнові корпорації, доходи яких можна порівняти хіба що з доходами від торгівлі зброєю, все агресивніше відстоюють свої права вільно торгувати своєю продукцією, використовуючи практику підкупу, шантажу, залякування

судовими процесами та іншими методами, далекими від чесної конкуренції. Агресія тютюнового лобі спостерігається вже не тільки проти окремих осіб, а проти цілих держав. Корпорація "Філіп Морріс Інтернешнл" подала судовий позов проти Уругваю, який активно проводить політику зменшення споживання тютюнових виробів в країні. Судовими позовами виробники тютюну загрожують Норвегії, Великобританії, Мексиці, Австралії і Філіппінам.

Тютюновим корпораціям все складніше працювати в прогресивних демократичних країнах, де будь-який зв'язок, співпраця, а тим більше – відстоювання інтересів тютюнових компаній вважається серйозною вадю в політичному і громадському житті. Поступово ця тенденція доходить і до України.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було розглянуто погляди як класиків, так і сучасних економістів з питань що таке конкуренції, яка її роль у розвитку торгівельних відносин, її вплив на інновації в економічній сфері

Було досліджено передумови створення конкурентного середовища, його формування і розвиток різних сферах. Проаналізовано причини виникнення торгівельних. Їх вплив як на внутрішню політику держави, так і не глобальні процеси.

Також розглянуто принципи торгівельний операції та інші варіанти цивілізованого поділу ринку.

Велику роль в формуванні конкурентному середовищі відіграють органи державного управління. Чим менше розвинуте конкурентне середовище – тим сильніший адміністративний вплив держави, і навпаки – чим розвинутіша конкуренція самодостатні ще конкурентне середовище тим більше гнучкою повинна бути політика держави.

РОЗДІЛ 2

КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

2.1. Правове регулювання публічних закупівель в Україні

Становлення та розвиток інституту публічних закупівель розпочався ще з давніх давен, оскільки кожна держава потребує фінансування необхідних для себе сфер діяльності.

Історія впровадження державних закупівель в Україні бере свій початок з кінця 1980-х років. Державне замовлення як прототип державних (а згодом публічних) закупівель в Україні бере свій початок ще з 1989 року, з часів Радянського Союзу. Однак, з проголошенням незалежності та починаючи з 1993 року, централізоване планування виробництва та розподіл матеріально-технічних ресурсів, як перевірена роками дієва система, почала втрачати свою доцільність та відповідати сучасному стану економіки в країні, тому державне замовлення зазнало невідворотних змін. Тому з метою вдосконалення системи публічних закупівель в період 1992 – 1996 р. регулювання здійснювалося щорічними Указами Президента про державний контракт і замовлення. Так, відповідно до Указу Президента України від 04 травня 1992 року № 289/92 «Про державне замовлення в Україні» [11] державне замовлення визначалося як один із складових елементів системи економічних методів державного регулювання, тому в періоду переходу до ринкових відносин та розвитку ринкової інфраструктури залишався однією з головних рушійних сил.

Протягом усього цього часу, з моменту незалежності України всі учасники ринку державних закупівель визнавали неефективність роботи в системі державних закупівель, від чого страждав стан економіки країни. Ці проблеми зароджуються, насамперед, через недосконалість законодавчої бази в системі державних закупівель.

Процес державних закупівель вимагає постійних інноваційних змін та удосконалення для дієвої роботи системи.

Саме тому задля підвищення ефективності використання державних коштів у 1999 році Міністерством економіки з підтримкою інших міністерств та відомств було розроблено проект та 22 лютого 2000 року прийнято Закон України «Про закупівлю товарів, робіт та послуг за державні кошти» № 1490-III [12].

Негативними наслідками, втратою державних коштів та значними порушеннями у сфері публічних закупівель супроводжувалася діяльність Тендерної палати України як органу громадського контролю, діяльність якого була регламентована внесенням змін до Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 22 серпня 2005 року.

Характерними рисами 2005 – 2008 років були монополізація обов’язкового оприлюднення інформації про закупівлі на приватному веб-сайті замість державного інформаційного ресурсу; абсолютна регуляторна роль Тендерної палати й концентрація сумнівних схем навколо. За час діяльності тендерної палати державі було завдано збитків приблизно на 500 млн. доларів США [13].

Період 2010–2014 років характеризувався активним становленням законодавства у сфері державних закупівель, про що свідчить внесення 30 поправок, змін та доповнень до Закону України «Про здійснення державних закупівель». Але цей Закон втратив чинність на основі прийняття нової редакції Закону України «Про здійснення державних закупівель» 10 квітня 2014 року, яким, зокрема, передбачалося запровадження системи електронних державних закупівель відповідно до зобов’язань України, визначених Угодою про Асоціацію з ЄС, а також порядок державного регулювання та контролю в сфері публічних закупівель [13].

Вперше визначення терміну «публічні закупівлі» з’явилося в українському законодавстві в грудні 2015 року, а точніше в Законі України «Про публічні закупівлі» воно прийшло на зміну терміну «державні закупівлі» згідно із Законом України «Про здійснення державних закупівель». Хронологію змін законодавства у сфері державних закупівель яскраво продемонстровано в таблиці 2.1.

Хронологія змін законодавства у сфері публічних закупівель

Таблиця 2.1.

Положення законодавства	Закон України «Про закупівлю товарів,робіт і послуг за державні кошти» від 22.02.2000 (у ред. від 02.04.2008)	Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 (у ред. від 20.04.2014)	Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 (у ред. від 01.01.2019)	Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 (у ред. від 15.08.2020)
Сфера застосування закону	Застосовується до всіх закупівель товарів, робіт і послуг, що повністю або частково здійснюються за рахунок державних коштів, за умови, що вартість предмета закупівлі для товару (товарів), послуги (послуг) становить або перевищує 20 тис. грн, а для робіт 50 тис. грн	Застосовується до всіх замовників та закупівель товарів, робіт та послуг, які повністю або частково здійснюються за рахунок державних коштів, за умови, що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 100 тис. грн (у будівництві — 300 тис. грн), а робіт — 1 млн грн, крім закупівель за процедурою електронного реверсивного аукціону	Застосовується до замовників за умови, що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 200 тис. грн, а робіт — 1,5 млн грн; до замовників, які здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання, за умови, що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 1 млн грн, а робіт — 5 млн грн	Застосовується: 1) до замовників, визначених пунктами 1-3 частини першої статті 2 цього Закону, за умови що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 200 тисяч гривень, а робіт - 1,5 мільйона гривень; 2) до замовників, визначених пунктом 4 частини першої статті 2 цього Закону, за умови що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 1 мільйон гривень, а робіт - 5 мільйонів гривень; 3) до замовників, визначених частиною першою статті 2 цього Закону, які здійснюють спрощені закупівлі відповідно до цього Закону та/або укладають договори без використання електронної системи закупівель відповідно до частини другої цієї статті.
Уповноважений орган	Антимонопольний комітет України	Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державних закупівель	Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері публічних закупівель	Уповноважений орган - центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері публічних закупівель.

Продовження таблиці 2.1.

<p>Положення законодавства</p>	<p>Закон України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 22.02.2000 (у ред. від 02.04.2008)</p>	<p>Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 (у ред. від 20.04.2014)</p>	<p>Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 (у ред. від 01.01.2019)</p>	<p>Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 (у ред. від 15.08.2020)</p>
<p>Органи оскарження процедур закупівель</p>	<p>1. Міжвідомча комісія з питань державних закупівель при Рахунковій палаті 2. Суд</p>	<p>1. Антимонопольний комітет України 2. Суд</p>	<p>1. Антимонопольний комітет України 2. Суд</p>	<p>Антимонопольний комітет України</p>
<p>Суб'єкти оскарження</p>	<p>Будь-який учасник або інша особа має право оскаржити рішення, дії або бездіяльність замовника</p>	<p>Фізична чи юридична особа, яка звернулася до органу оскарження з метою захисту своїх прав та охоронюваних законом інтересів з приводу рішення, дії чи бездіяльності замовника, що суперечать законодавству у сфері державних закупівель та / або з приводу порушень законодавства оператором електронного майданчика і внаслідок яких порушено право чи законні інтереси такої особи</p>	<p>Фізична чи юридична особа, яка звернулася до органу оскарження з метою захисту своїх прав та охоронюваних законом інтересів з приводу рішення, дії чи бездіяльності замовника, що суперечать законодавству у сфері публічних закупівель і внаслідок яких порушено право чи законні інтереси такої особи</p>	<p>Фізична чи юридична особа, яка звернулася до органу оскарження з метою захисту своїх прав та охоронюваних законом інтересів з приводу рішення, дії чи бездіяльності замовника, що суперечать законодавству у сфері публічних закупівель і внаслідок яких порушено право чи законні інтереси такої особи;</p>

Продовження таблиці 2.1.

Положення законодавства	Закон України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» від 22.02.2000 (у ред. від 02.04.2008)	Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 (у ред. від 20.04.2014)	Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 (у ред. від 01.01.2019)	Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 (у ред. від 15.08.2020)
Процедури закупівлі	Відкриті торги зі зменшенням ціни; торги з обмеженою участю; двоступеневі торги; запит цінних пропозицій (котирувань); закупівля водного учасника; редукціон	Відкриті торги; двоступеневі торги; запит цінних пропозицій; попередня кваліфікація учасників; закупівля в одного учасника; електронний реверсивний аукціон	Відкриті торги (основна процедура); конкурентний діалог; переговорна процедура закупівлі	Відкриті торги (основна процедура); конкурентний діалог; торги з обмеженою участю.
Громадський контроль	Однією з форм участі громадян у формуванні та реалізації державної політики у сфері державних закупівель є Тендерна палата України, яка наділена великими повноваженнями	Громадський контроль забезпечується через вільний доступ до всієї інформації щодо державних закупівель, яка підлягає оприлюдненню	Громадський контроль забезпечується через вільний доступ до всієї інформації щодо публічних закупівель, яка підлягає оприлюдненню, до аналізу та моніторингу інформації, розміщеної в електронній системі закупівель, а також шляхом інформування через електронну систему закупівель або письмово органів, уповноважених на здійснення контролю, про виявлені порушення законодавства у сфері публічних закупівель та недоліки роботи електронної системи закупівель. Громадяни і громадські організації та їхні спілки не мають права втручатися у процедуру закупівлі	Громадський контроль забезпечується через вільний доступ до всієї інформації щодо публічних закупівель, яка підлягає оприлюдненню відповідно до цього Закону, зокрема шляхом здійснення аналізу і моніторингу інформації, розміщеної в електронній системі закупівель, а також шляхом інформування через електронну систему закупівель або письмово органи, що уповноважені здійснювати контроль, про виявлені ознаки порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель.

Продовження таблиці 2.1.

Положення законодавства	Закон України «Про закупівлю товарів,робіт і послуг за державні кошти» від 22.02.2000 (у ред. від 02.04.2008)	Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 (у ред. від 20.04.2014)	Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 (у ред. від 01.01.2019)	Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 (у ред. від 15.08.2020)
Електронна система закупівель	Електронні державні закупівлі — це здійснення замовниками встановлених цим Законом процедур закупівель за допомогою інформаційної системи в мережі Інтернет у режимі онлайн із використанням електронного документообігу та електронного цифрового підпису	Передбачено можливість проведення електронного реверсивного аукціону у межах електронного майданчика, тобто сайт у ме режі Інтернет разом з сукупністю технічного обладнання, програмного забезпечення та організаційних заходів, що використовуються оператором електронного майданчика для проведення державних закупівель за процедурою електронного реверсивного аукціону	Електронна система закупівель — інформаційно-телекомунікаційна система, що забезпечує проведення процедур закупівель, створення, розміщення, оприлюднення та обмін інформацією та документами в електронному вигляді, до складу якої входять вебпортал Уповноваженого органу, авторизовані електронні майданчики, між якими забезпечено автоматичний обмін інформацією та документами	Електронна система закупівель - інформаційно-телекомунікаційна система, яка має комплексну систему захисту інформації з підтвердженою відповідністю згідно із Законом України "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах", що забезпечує проведення закупівель, створення, розміщення, оприлюднення, обмін інформацією і документами в електронному вигляді, до складу якої входять веб-портал Уповноваженого органу, авторизовані електронні майданчики, між якими забезпечено автоматичний обмін інформацією та документами

Продовження таблиці 2.1.

Положення законодавства	Закон України «Про закупівлю товарів,робіт і послуг за державні кошти» від 22.02.2000 (у ред. від 02.04.2008)	Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 (у ред. від 20.04.2014)	Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 (у ред. від 01.01.2019)	Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 (у ред. від 15.08.2020)
Форма договору про закупівлю	Договір про закупівлю укладається тільки в письмовій формі та відповідно до положень Цивільного кодексу України. Нотаріальне посвідчення договору не є або в'язковим, але на вимогу замовника договір про закупівлю підлягає або в'язковому нотаріальному посвідченню	Договір про закупівлю укладається в письмовій формі, а у разі здійснення закупівель за процедурою електронного реверсивного аукціону — у формі електронного документа, відповідно до положень Цивільного та Господарського кодексів України, законів України «Про електронний цифровий підпис», «Про електронні документи та електронний документообіг» з урахуванням особливостей, визначених цим Законом	Договір про закупівлю укладається відповідно до норм Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України з урахуванням особливостей, визначених цим Законом. Учасник — переможець процедури закупівлі під час укладення договору повинен надати дозвіл або ліцензію на провадження певного виду господарської діяльності, якщо отримання такого дозволу або ліцензії на провадження такого виду діяльності передбачено законодавством	Договір про закупівлю укладається відповідно до норм Цивільного та Господарського кодексів України з урахуванням особливостей, визначених цим Законом. Переможець процедури закупівлі під час укладення договору про закупівлю повинен надати: 1. відповідну інформацію про право підписання договору про закупівлю; 2. копію ліцензії або документа дозвільного характеру (у разі їх наявності) на провадження певного виду господарської діяльності, якщо отримання дозволу або ліцензії на провадження такого виду діяльності передбачено законом та у разі якщо про це було зазначено у тендерній документації/оголошенні про проведення спрощеної закупівлі чи вимагалось замовником під час переговорів у разі застосування переговорної процедури закупівлі.

Державні закупівлі – це публічна закупівля придбання замовником товарів, робіт і послуг за державний кошт у порядку, встановленому цим законом, а публічні закупівлі з законі визначаються як – публічна закупівля придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому цим законом. Ці два терміни обидва використовують, як в юридичній сфері так і в економічних галузях, але їх не можна вважати тотожними.

Науковці по-різному трактують визначення «публічних закупівель» і «державних закупівель», так J.G. Murray, вважає, що у будь-якій державі незалежно від рівня розвитку, публічні закупівлі мають забезпечувати вирішення тактичних і стратегічних завдань [14].

Ю.О. Голуб зазначає, що поняття «державні закупівлі» є результатом поєднання двох понять, де друге вказує безпосередньо на процес – закупівлі, а перше – на суб'єкт його здійснення – держава [14].

Я.В. Петруненко зазначає, що «державна закупівля – це ринкова операція, що залишає за ринком процес «прийняття рішень», максимально використовуючи перевагу конкуренції між усіма зацікавленими постачальниками товарів або послуг на ринок» [14].

О.О. Критенко відзначає, що «державні закупівлі – певна, регламентована законодавством діяльність держави з придбання товарів, робіт і послуг з найбільшою ефективністю й найменшими витратами для забезпечення діяльності держави та впливу на розвиток галузей національної економіки й зміцнення соціальної політики» [14].

На думку А.О. Олефір державна закупівля – це придбання (у тому числі в порядку централізованої закупівлі) на конкурентній основі замовником товарів, робіт і послуг, відповідно до річного плану закупівель, за державні кошти, у порядку, встановленому законом, з метою задоволення суспільних потреб у визначених ресурсах і забезпечення розв'язання інших завдань державної соціально-економічної політики [14].

За визначенням Ю.О. Оврамець, публічні закупівлі товарів, робіт і послуг є правовим механізмом, який дає змогу державі обрати суб'єктів господарювання, які виконають державне замовлення на найбільш вигідних ринкових умовах. Останнє може бути досягнуто тільки за умови неупередженого конкурсного процесу проведення закупівлі та відбору переможця на основі заздалегідь визначених критеріїв. Кінцевою метою публічних закупівель є ефективне визначення постачальника, який повністю відповідає кваліфікаційним критеріям конкурсу та встановив найнижчу вартість своїх товарів, робіт, послуг [14].

Ю. Фалко надає наступне визначення, державні закупівлі – це регламентована законодавством діяльність держави з придбання товарів, робіт і послуг із найбільшою ефективністю і найменшими витратами з метою забезпечення діяльності держави, а також з метою справляння впливу на розвиток приватного сектору національної економіки і виконання соціально значущих функцій [14].

Загалом, проаналізувавши думки вчених щодо розглянутого питання можна зробити наступні висновки: що, вже існуюча термінологія потребує додаткової систематизації, у тому числі й на законодавчому рівні, а також, що у визначення понять «державні закупівлі» та «публічні закупівлі» науковці вкладають різний зміст.

Отже, виходячи з вищевикладеного, я дійшла думки, що публічні закупівлі – це система покрокових заходів, яка регламентована нормативними документами, здійснюється на конкурентній основі за державні кошти або кошти місцевих бюджетів, спрямованих на закупівлю товарів, робіт та послуг відповідної якості. На мій погляд, запровадження терміну «публічна закупівля» замість визначення «державна закупівля» безсумнівно треба вважати доречним, хоч і законодавче поняття терміну не змінилося, проте, сутність принципово зазнала змін.

Задоволення державних потреб забезпечує потреби всього суспільства і держави, тобто потреби мають як економічний, так і соціальний зміст, звідси,

замість терміну «державні», виходячи з цього, доцільно використовувати «публічні».

Отже, ведення нового терміну підкреслює реформування даного механізму, адже публічні закупівлі спрямовані на забезпечення інтересів суспільства, а не лише держав, що підтверджують законодавчо закріплені принципи публічних закупівель та порядок їх здійснення.

В Україні на сьогоднішній день відбувається стрімке реформування економіки в цілому, особливу увагу зараз приділяють системі публічних закупівель. Система здійснення закупівельних процедур повинна бути однією з основних складових підвищення ефективності державної економічної політики та ґрунтуватися, зокрема, на засадах добросовісної конкуренції, відкритості та прозорості, недискримінації учасників та запобігання корупції у даній сфері, оскільки – це являється однією з форм співробітництва між державою та суб`єктами господарювання.

Запровадження системи електронних торгів у сфері публічних закупівель, на сьогодні – це інноваційний метод, за допомогою якого бюджетні установи та суб`єкти господарювання мають змогу керувати електронним середовищем при проходженні усіх стадій закупівельного процесу. При створенні даної електронної системи головною ідеєю вбачалося – відкритість системи даних, тобто можливість учасникам спостерігати та аналізувати оприлюднену інформацію на торгах.

Державне регулювання конкурентного середовища в Україні регламентується системою заходів прописаних в Конституції України та інших законодавчих актах, здійснюється уповноваженими органами, які спрямовані на попередження та запобігання недобросовісної конкуренції, гарантують її захист, а також не допускають зловживання монополістичного становища, встановлюють міри покарання та застосовують штрафні санкції у разі їх порушення.

2.2. Конкуренція в публічних закупівлях

Однією з головних умов сталого розвитку економіки є існування на ньому ефективного конкурентного середовища. Конкуренція на ринку забезпечує економічну боротьбу між суб'єктами господарювання, які задовольняють свої інтереси пов'язані із продажем продукції, наданням послуг та виконанням робіт. При цьому у споживачів повинна бути можливість вибору між кількома суб'єктами господарювання, жоден із яких не може визначати оборот товару або послуги на ринку, так і одноосібно встановлювати ціну.

Аналогічні правила використовуються й при проведенні процедур публічних закупівель. Переможцем торгів, як правило, призначається учасник із найкращою ціною пропозицією ціни при рівності інших умов. Основні загрози конкуренції в цій сфері це: встановлення замовником необґрунтованих вимог до учасників торгів, антиконкурентні узгоджені дії між учасниками або змова між учасниками й замовником, дії недоброчесних учасників та інші фактори, що можуть спотворити результати торгів.

Державні закупівлі, як ринковий інструмент регулювання, здатний спричинити спотворення ринку. Вони одночасно є і механізмом нормативного та адміністративного управління, і способом економічного втручання, що може суттєво змінити конкурентну структуру ринку. Умови проведення державних закупівель нав'язують ринку певні правила поведінки, які відрізняються від поведінки приватного покупця, оскільки можуть створювати бар'єри для загального доступу, нав'язувати певні обмеження, які не використовуються на вільному ринку, збільшують трансакційні витрати та містять рад інших факторів, які змушують відійти від оптимальної (ринкової) рівноваги, що діє за відсутності державного регулювання.

Види спотворення ринку, спричинені правилами державних закупівель, можна поділити на два типи. По-перше, фіксовані (очікувані) ціни продовжують прямий негативний вплив на динаміку ринкової конкуренції,

створюють обмежений ринок, який, за певних умов, збільшує ймовірність змови і може додатково знизити рівень конкуренції, зменшує довгострокові стимули потенційних учасників конкурувати. По-друге, якщо норми державних закупівель керуються неекономічними критеріями – «вторинна політика», то втрати можуть бути ще більшими, оскільки це ще більше спотворює конкуренцію на ринку.

Однак, не можна вважати, що конкуренція в державних закупівлях регулюється виключно запитами і суб'єктивними вимогами замовника та кон'юнктурою ринку.

В Україні закупівлі регулюються Законами України «Про публічні закупівлі», Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг», Закон України «Про електронний цифровий підпис», Закон України «Про доступ до публічної інформації», Закон України «Про Антимонопольний комітет України», Закон України «Про запобігання корупції», «Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони» та іншими нормативними актами. Закупівля здійснюється відповідно до річного плану.

Закупівля може здійснюватися шляхом застосування однієї з таких процедур:

- відкриті торги;
- конкурентний діалог;
- торги з обмеженою участю;

Коли бюджетні установи, наприклад, замовляють ремонт дороги, чи продукти для харчування в дитячих садках або школах – вони здійснюють публічні закупівлі [15].

Мінімізація людського фактору при виборі переможця торгів стала одним з основних пунктів реформи закупівель.

У зв'язку з обов'язковим введенням електронних систем принципи відкритості та прозорості здійснення закупівель на всіх етапах набувають нового значення. Новим законом передбачено, що вільний доступ

забезпечується через здійснення аналізу й моніторингу інформації, розміщеної в електронній системі закупівель, а також шляхом інформування через електронну систему закупівель або письмово органів, що уповноважені здійснювати контроль, про виявлені ознаки порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель. Введення в дію Закону України «Про публічні закупівлі» передбачає низку суттєвих відмінностей цього процесу від того, що мав місце за Законом України «Про здійснення державних закупівель», пов'язаних із потребою забезпечення прозорості процесу здійснення закупівель на всіх стадіях їх проведення [15].

Із створенням електронної платформи ProZorro і вдосконаленням нормативно-правового законодавства для малого та середнього бізнесу, а також для бюджетних установ державні тендери стали повністю відкритими завдяки цьому відкрилися нові перспективи. Для учасників торгів це дає можливість нового, значно більшого за обсягом ринку для збуту своєї продукції за більш спрощеною процедурою, а також позбавляє їх зайвих витрат, наприклад витрат на просування свого товару.

На сьогоднішній день, участь у державних публічних закупівель офіційно стала платною. Раніше це були певні витрати пов'язані із друком своєї пропозиції, відправкою її замовнику і багато інших, які начебто були не помітними. Зараз встановлена офіційна плата за подачу пропозиції, вона регулюється постановою Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 704, на кожному майданчику вона на даний момент є однаковою.

За подання учасником тендерної пропозиції та/або пропозиції учасника закупівлі, що була розкрита електронною системою закупівель через електронні сервіси з автоматичним обміном інформацією (онлайн-сервісами), доступ до яких здійснюється за допомогою Інтернету, та за користування зазначеними електронними сервісами оператор авторизованого/попередньо авторизованого електронного майданчика справляє з учасника плату в розмірі:

- 1) один неоподатковуваний мінімум доходів громадян – у разі, коли вартість закупівлі становить не більш як 20 тис. гривень;
- 2) сім неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі, коли вартість закупівлі становить не більш як 50 тис. гривень;
- 3) двадцять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі, коли вартість закупівлі становить не більш як 200 тис. гривень;
- 4) тридцять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі, коли вартість закупівлі становить не більш як 1 млн. гривень;
- 5) сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі, коли вартість закупівлі становить більш як 1 млн. гривень;
- 6) двісті неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у разі, коли вартість закупівлі становить більш як 4 млн. гривень.

Розмір плати, визначений з урахуванням усіх податків і зборів, що сплачується у випадках, передбачених законодавством, є однаковою для всіх операторів авторизованих/попередньо авторизованих електронних майданчиків і неможливе встановлення операторами авторизованих/попередньо авторизованих електронних майданчиків самостійно.

У разі відміни торгів або визнання їх такими, що не відбулися, оператор авторизованого/попередньо авторизованого електронного майданчика повертає плату учаснику/переможцю, крім випадків, коли пропозиція учасника/переможця була відхилена [16].

Плата за участь у державних публічних закупівлях є досить помірною і вона абсолютно прив'язана до того прибутку, який потенційно можна отримати від участі. Частина відрахувань залишається майданчику, а інша йде на підтримку центральної бази даних, яка повністю відповідає інтересам учасників.

Доступ до центральної бази даних здійснюється через торгівельні електронні майданчики, їх кількість може змінюватися.

Найбільш розповсюджені на сьогодні згідно з даними, розміщеними на офіційному сайті www.prozorro.gov.ua, які пройшли попередню авторизацію за чотирма рівнями акредитації, а саме:

- Держзакупівлі.Онлайн – оператор ТОВ «Держзакупівлі.Онлайн»;
- SmartTender.biz – оператор ТОВ «Науково-виробниче підприємство «Інформаційні технології»;
- zakupki.prom.ua – оператор ТОВ «ЗАКУПКИ.ПРОМ.УА»;
- E-tender – оператор ТОВ «Е-Тендер»;
- Public Bid – оператор ТОВ «ІТ Контракт»;
- NEWTEND – оператор ТОВ «NEWTEND»;
- Zakupki UA – оператор ТОВ «ЗАКУПІВЛІ ЮА».

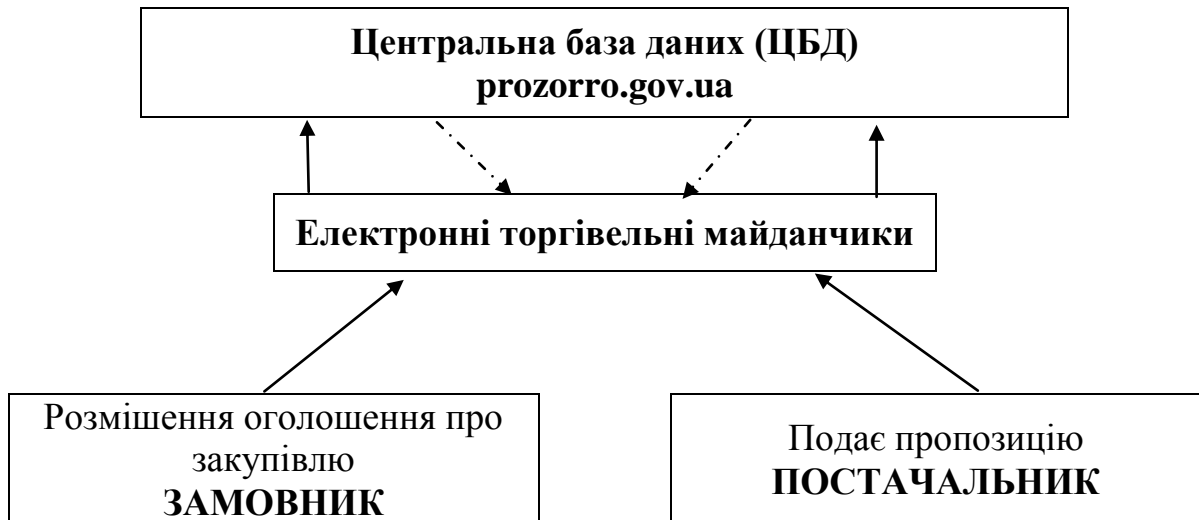
Замовник на сайті prozorro.gov.ua обирає один із авторизованих електронних майданчиків та реєструє на ньому особистий кабінет, потім через цей кабінет він оголошує закупівлю. Готує тендерну документацію, де описує предмет закупівлі, його характеристики та вимоги до постачальників. Для правильного визначення предмету закупівлі Замовник користується класифікатором закупівлі, який затверджений наказом Мінекономрозвитку від 15.05.2020 № 708, 09.06.2020 під № 500/34783 у Порядку визначення предмета закупівель.

Цей Порядок встановлює правила визначення замовником предмета закупівлі відповідно до Закону України “Про публічні закупівлі” із застосуванням показників цифр основного словника національного класифікатора України ДК 021:2015 “Єдиний закупівельний словник”, затвердженого наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 23 грудня 2015 року N 1749, а також особливості визначення предмета закупівлі для окремих товарів, робіт і послуг[16].

Після всіх перерахованих дій вище Замовник повинен завантажити документи із свого особистого кабінету.

Інформація про оголошення закупівлі потрапляє до центральної бази даних і одразу з'являється на всіх електронних майданчиках, наведено на схемі нижче.

Схема 2.1.

Для того, щоб взяти участь у торгах, в якості Постачальника необхідно пройти подібну процедуру, спочатку зареєструватися на одному з торгівельних майданчиків та поповнити баланс в особистому кабінеті. Перейти у розділ закупівлі та знайти ту яка цікавить. Пошук можна здійснити за допомогою одного або декількох фільтрів (Див. додатки):

- за кодом єдиного закупівельного словника (СРВ);
- за кодом державного класифікатора;
- за регіоном;
- за офіційною назвою замовника;
- за номером закупівлі;
- за ключовими словами, що стосуються закупівлі у полі пошуку.

Для детального ознайомлення з обраною закупівлею потрібно розгорнути її через натискання на кнопку «взяти участь». На сторінці закупівлі знаходиться наступна інформація про:

- предмет закупівлі;

- замовника;
- очікувану вартість закупівлі;
- умови укладання та виконання договору у разі перемоги та іншу важливу інформацію.

Обов'язково потрібно звернути увагу на строк періоду подання пропозиції. Згідно із Законом України «Про публічні закупівлі» замовник самостійно та безоплатно через авторизовані електронні майданчики оприлюднює в електронній системі закупівель у порядку, встановленому Уповноваженим органом та цим Законом, інформацію про закупівлю, а саме: оголошення про проведення конкурентних процедур закупівель, тендерну документацію та проект договору про закупівлю:

- оголошення про проведення відкритих торгів – не пізніше ніж за 15 днів до кінцевого строку подання тендерних пропозицій, якщо вартість закупівлі не перевищує межі, встановлені у частині третій статті десятої, та не пізніше 30 днів у разі перевищення таких меж;

- оголошення про проведення конкурентного діалогу – не пізніше ніж за 15 днів до кінцевого строку подання тендерних пропозицій, якщо вартість закупівлі не перевищує межі, встановлені у частині третій статті десятої, та не пізніше 30 днів у разі перевищення таких меж;

- оголошення про проведення торгів з обмеженою участю – не пізніше ніж за 30 днів до кінцевої дати отримання документів, поданих на кваліфікаційний відбір.

Після закінчення прийому пропозиції система призначає час аукціону на який учасник може перейти за посиланням зі свого особистого кабінету, замовнику залишається лише чекати скільки грошей заощадить держава. З часом учасники протягом трьох раундів аукціону мають можливість зменшити ціну своєї пропозиції, щоб отримати замовлення.

Аукціон відбувається анонімно і компанії які подали свої пропозиції позначені як «Учасник 1», «Учасник 2» і так далі.

Громадськість має можливість в онлайн режимі спостерігати за аукціоном. Після його завершення система розкриває назви всіх компаній які подавали заявку на торги. Також, стає доступною вся документація яку представники компанії надавали разом з тендерною пропозицією.

Замовник відкриває документи потенційного переможця і перевіряє чи відповідає товар тендерним, технічним, а учасник кваліфікаційним вимогам, також може запросити зразки пропозиції. При умові якщо, все гаразд замовник приймає пропозицію, підписує договір, викладає його в систему та закриває закупівлю. Але у раз, якщо пропозиція не відповідає вимогам замовник дискваліфікує учасника і розглядає наступну за вигодою пропозицію. Бізнесмен в режимі онлайн може подати скаргу, якщо на його думку рішення замовника не є справедливим.

Будь-який громадянин може подивитися пропозиції учасників, протоколи дискваліфікації, рішення про прийняті пропозиції, підписані договори і навіть оплати які пройшли через казначейство. Проаналізувати всі тендери які відбувалися може кожен хто має доступ до мережі Інтернет.

Однією з головних передумов виявлення корупційних правопорушень та ефективності антикорупційних заходів є активність громадян, зацікавлених у подоланні цього явища. Активне, впливове і розвинене громадянське суспільство є важливим елементом будь-якої демократичної держави та відіграє одну з ключових ролей у впровадженні нагальних суспільних змін, розробці і реалізації ефективної державної політики у різних сферах, вирішенні політичних, соціально-економічних та гуманітарних проблем.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про публічні закупівлі», громадський контроль забезпечується через вільний доступ до всієї інформації щодо публічних закупівель, яка підлягає оприлюдненню відповідно до цього Закону, зокрема шляхом здійснення аналізу і моніторингу інформації, розміщеної в електронній системі закупівель, а також шляхом інформування через електронну систему закупівель або

письмово органи, що уповноважені здійснювати контроль, про виявлені ознаки порушення (порушень) законодавства у сфері публічних закупівель.

Залучення громадськості до здійснення контролю у сфері закупівель здійснюється відповідно до законів України «Про громадські об'єднання», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про відкритість використання публічних коштів».

Громадяни і громадські організації та їх спілки не мають права втручатися у процедуру закупівлі/спрощену закупівлю [16].

Громадський проект Dozorro покликаний забезпечити рівні права гри у сфері публічних закупівель, він проводить моніторинг тендерів і повідомляє контролюючі та правоохоронні органи про порушення.

Портал Dozorro досить активно розвивається, об'єднавши свої зусилля з аналітичною системою YouControl, вони мають досить відкриті потужні реєстри для того щоб побачити всі зв'язки які існують між учасниками та замовниками. Це унікальний аналітичний модуль, який за декілька кліків в системі дає розуміння чи є зрада і взагалі, чи варто приймати участь в такому тендері. Демонструє які саме зв'язки існують між учасниками тендеру:

- між засновниками та бенефезарами;
- директором або підписантом;
- правонаступниками;
- філіалами;
- по номеру телефона або адресою.

Громадський контроль за допомогою відкритих даних збільшує ймовірність викриття змов, шахрайства, неефективності чи розтрачання бюджетних коштів. Хоча не можна очікувати, що відкриття даних саме по собі знищить корупцію, проте існує стійкий зв'язок між відкритістю інформації та сприйняттям корупції серед населення.

На захисті конкуренції у процесі публічних закупівель стоїть низка принципів, визначених ст. 5 Закону України «Про публічні закупівлі». Закупівлі здійснюються за такими принципами [16] :

1) Добросовісна конкуренція серед учасників, передбачає суперництво між суб'єктами господарювання (постачальниками, підрядниками) за можливість реалізувати предмет закупівель замовнику. Добросовісна конкуренція означає відсутність змови замовника й учасника, що розцінюється як антиконкурентні дії та є недопустимим у закупівельному процесі.

2) Максимальна економія, ефективність та пропорційність, передбачає бережливе, ощадне витрачання бюджетних коштів, тобто мінімум витрат для придбання предмету закупівлі. Ефективність означає досягнення потрібних (найкращих) результатів, тобто досягнення максимального ефекту. Саме тому під час установлення технічних вимог до предмета закупівлі перед замовником завжди постає питання: здійснити закупівлю з максимальною економією чи максимальною ефективністю? Безумовно, витрачаючи бюджетні кошти, необхідно керуватися, насамперед, принципом економії, однак за відсутності виваженого підходу до формування технічних вимог до предмета закупівлі це може бути невиправдано через закупівлю товару нижчої якості, що в подальшому призведе до додаткових витрат на експлуатацію чи ремонт предмета закупівлі. Саме тому важливим є правильне встановлення технічних вимог для забезпечення оптимальної пропорції «ціна – якість», чим і буде реалізований принцип економії та ефективності.

3) Відкритість та прозорість на всіх стадіях закупівель, передбачає оприлюднення документів, які стосуються процедур закупівлі, на веб-порталі уповноваженого органу та вільний доступ до них. Дані принципи є важливими на кожному етапі закупівельного процесу, забезпечуючи сприятливе середовище для конкуренції. Крім того, завдяки даним

принципам забезпечується закупівля найкращої якості товарів, робіт та послуг за найвигіднішою ціною.

4) Недискримінація учасників та рівне ставлення до них, суть полягає в тому, що встановлюються рівні умови участі у процедурах закупівель для вітчизняних та іноземних учасників всіх форм власності та організаційно-правових форм. При цьому замовнику забороняється вдаватися до дій, які можуть дискримінувати потенційних учасників закупівлі.

5) Об'єктивне та неупереджене визначення переможця процедури закупівлі/спрощеної закупівлі забезпечує рівне та об'єктивне відношення до всіх учасників закупівельного процесу, тобто оцінка тендерних пропозицій повинна бути об'єктивною і неупередженою.

6) Запобігання корупційним діям і зловживанням. Даний принцип передбачає впровадження державою таких механізмів, які б давали змогу попереджувати порушення та зловживання у сфері публічних закупівель. Принцип реалізується шляхом доступу до інформації, прозорості, а отже, і контролю в даній сфері.

Особливо негативного впливу на механізм проведення державних закупівель завдавали корупційні дії та зловживання з боку елементів системи. На сьогодні систему державних закупівель, яка існувала до 2016 року, вважають неефективною, непрозорою та занадто корумпованою, оскільки вона давала можливість на змову між учасниками та замовниками. Змова унеможлиблює проведення чесних та добросовісних змагань у публічних закупівлях.

Участь «потрібних» учасників, завищення вартості у порівнянні з ринковими цінами на аналогічну продукцію, перерозподіл тендерів між лідерами ринку задля утримання цін на вигідному для цих компаній рівні – це невеликий список проблем, які характеризували систему закупівель, засновану на положеннях Закону України «Про здійснення державних закупівель».

Закон України «Про публічні закупівлі» дозволив частково подолати недоліки системи, посилив конкурентність, прозорість та відкритість тендерних закупівель. Крім того, були вдосконалені механізми впливу на несумлінних суб`єктів торгів: як підрядників, так і замовників; посилена відповідальність за порушення законодавства.

На теперішній час система публічних закупівель виявилася достатньо ефективною в питаннях задоволення державних потреб, достатньо якісними послугами, роботами, товарами за відносно невисокими цінами.

В той же час, не зважаючи на цілком позитивні результати, практика впровадження нових підходів до публічних закупівель, зокрема запровадження системи Prozorro, вказує на необхідність вдосконалення, як самої системи, так і нормативно-правових актів, які її регулюють.

2.3. Роль контролюючих органів (антимонопольного комітету) та публічного адміністрування в захисті конкуренції у сфері державних закупівель

Контроль державних закупівель – це систематичне спостереження за розпорядником державних коштів у процесі придбання ним товарів, робіт, послуг належної якості, у необхідній кількості, у потрібний час, за прийнятною ціною, у відповідного постачальника за державні кошти з метою забезпечення добросовісної конкуренції серед учасників, відкритості та прозорості на всіх стадіях закупівлі, а також об`єктивної та неупередженої оцінки конкурсних пропозицій. Контроль державних закупівель у сучасних умовах відіграє важливу роль, обумовлену вірогідністю порушень та зловживань у сфері державних закупівель [18].

Але, не завжди правильно проведена тендерна закупівля гарантує доцільне витрачення бюджетних коштів.

Контроль і моніторинг за законністю публічних закупівель та використанням бюджетних коштів є запобіжними заходами зловживанням та запобіганням корупційних дій.

В системі публічних закупівель діє велика кількість суб'єктів. Необхідно згадати про роль органів державної влади, які задіяні в процесі проведення державних закупівель.

Уповноваженим органом є Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, він слугує регулятором, органом який реалізує політику в сфері публічних закупівель, готує законодавство, роз'яснення і рекомендації з приводу застосування даного закону. Також згаданий орган регулює державні закупівлі, зокрема, саме він акредитує електронні майданчики на яких можуть і мають право Замовники проводити процедури закупівель.

Також, Міністерство економічного розвитку аналізує на макро- і мікро-рівнях перебіг закупівель для того, щоб зрозуміти, де існують прогалини і слабкі місця, де потрібно внести зміни до законодавства, чи можливо, потрібно провести навчання або надати роз'яснення.

Основну функцію яку виконує Міністерство економічного розвитку – аналітичну, вона реалізується щороку у вигляді розгорнутого звіту про функціонування системи публічних закупівель. Даний звіт оприлюднюється на веб-сайті міністерства.

Рахункова палата, Антимонопольний комітет України, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, здійснюють контроль у сфері публічних закупівель у межах своїх повноважень, визначених Конституцією та законами України[16].

Органом контролю є Рахункова палата України. Її діяльність та повноваження регулює Закон України «Про Рахункову палату». Вона здійснює фінансовий аудит та аудит ефективності використання публічних коштів.

Антимонопольний комітет України – державний орган зі спеціальним статусом, що має забезпечувати державний захист конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель. Орган оскарження який розглядає порушення конкурентних умов у надпорогових закупівлях.

Згідно із статтею 18 Закону України «Про публічні закупівлі», Антимонопольний комітет України – орган оскарження з метою неупередженого та ефективного захисту прав і законних інтересів осіб, пов'язаних з участю у процедурах закупівлі, утворює постійно діючу адміністративну колегію (колегії) з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель. Рішення постійно діючої адміністративної колегії (колегій) ухвалюються від імені Антимонопольного комітету України [16].

Подання скарги здійснюється в електронному вигляді. За подання скарги до органу оскарження справляється плата через електронну систему закупівель в день подання скарги, після чого скарга автоматично вноситься до реєстру скарг і формується її реєстраційна картка, яка разом зі скаргою автоматично оприлюднюється в електронній системі закупівель[16].

Після цих дій електронна система закупівель автоматично блокує, або призупиняє початок електронного аукціону, або не оприлюднює договір про результати проведення аукціону в залежності від того етапу на якому власне була закупівля в момент оскарження.

Замовнику при цьому забороняється вчиняти будь-які дії та приймати рішення щодо закупівель, крім дій спрямованих на усунення цих порушень зазначених у скарзі.

Більшість справ, пов'язаних зі зловживанням домінуючим становищем, які розглядає Антимонопольний комітет України, стосуються положень щодо несправедливого ціноутворення чи встановлення інших умов закупівель, які були б неможливими в насправді конкурентному середовищі. Одне з завдань яке покладене на Антимонопольний комітет України під час економічного

аналізу, полягає в тому, щоб не вдаватися до визначання «правильної» чи «неправильної» ціни, а натомість оцінити, яка ціна існувала б у конкурентному середовищі. Щоб здійснити таке оцінювання, потрібно знайти ринок із ефективною конкуренцією, який можна використати для порівняння. Спектр емпіричних досліджень у цьому контексті надзвичайно широкий – від простого порівняння середніх цін до складного економічного оцінювання. Враховуючи поточний стан економічного розвитку в Україні, іноді знайти ринок для порівняння неможливо, тому доводиться визначати відповідні результати для гіпотетичного ринку, що ґрунтуються на порівняльному аналізі витрат [17].

Антимонопольний комітет України робив спроби змінити пріоритет своєї діяльності й виділяти більше ресурсів на підтримку чесної конкуренції, а не на розгляд справ пов'язаних із ціноутворенням, за запитом уряду чи громадськості. Антимонопольний комітет України запропонував новий підхід, відповідно до якого потрібно не просто реагувати на завищення цін, а провести глибоке всеосяжне дослідження ринку з метою виключити випадки подібних порушень і умови, що їм сприяють [17].

Ціллю діяльності цього органу є захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Виходячи з мети діяльності були сформульовані основні завдання антимонопольного комітету:

- запобігання та виявлення порушень законодавства;
- контроль над дотриманням правил конкуренції всіма суб'єктами господарювання та органами державної влади;
- розробка та запровадження методів захисту конкуренції, контроль над узгодженою поведінкою суб'єктів господарювання;
- контроль механізму регулювання цін на товари та послуги суб'єктів природних монополій;
- сприяння розвитку добросовісної конкуренції;

– застосування адміністративно-господарських санкцій у разі порушення законодавства про захист економічної конкуренції та антимонопольного законодавства.

Незважаючи на великий обсяг наданих функцій та повноважень, антимонопольний комітет здійснює їх лише у сфері контролю антимонопольного законодавства та в питаннях дотримання законодавства про економічну конкуренцію.

Антимонопольний контроль в Україні, здійснюється за трьома напрямками:

- попередженні та профілактика потенційних порушень;
- постійний контроль дій суб'єктів господарювання, вирішення поточних проблем, усунення відхилень від порядку виконання процедур, інструкцій, винесення приписів, прийняття обов'язкових до виконання рішень;
- перевірка виконання постанов, приписів, рішень, що були винесені контролюючими органами.

Антимонопольний комітет, окрім вищезазначених функцій, приймає участь в розробці та вдосконаленні нормативно-правової бази в питаннях захисту економічної конкуренції та антимонопольного законодавства.

Згідно із частиною першою статті 7 Закону України «Про публічні закупівлі» моніторинг закупівлі здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, вживає таких заходів:

- 1) до здійснення оплати за договором про закупівлю перевіряє наявність річного плану, договору про закупівлю та звіту про результати проведення процедури закупівлі, що підтверджують проведення процедури

закупівлі/спрощеної закупівлі та за результатами якої укладено договір про закупівлю;

2) не допускає здійснення платежів із рахунка замовника згідно з узятим фінансовим зобов'язанням за договором про закупівлю у випадках:

- відсутності або невідповідності встановленим законодавством вимогам необхідних документів, передбачених пунктом 1 цієї частини;
- відміни процедури закупівлі/спрощеної закупівлі;
- набрання законної сили рішенням суду про визнання результатів процедури закупівлі/спрощеної закупівлі недійсною та/або договору про закупівлю нікчемним;
- оскарження відповідно до статті 18 цього Закону на період призупинення процедури закупівлі;
- наявності відповідного рішення органу оскарження відповідно до статті 18 цього Закону.

Не менш важливим органом в системі публічних закупівель є державна казначейська служба.

Це фінансовий оператор державного сектору економіки, через який проводяться платежі розпорядниками коштів державного і місцевих бюджетів. Проводячи платежі Державна казначейська служба здійснює операційний та оперативний контроль за правильністю, коректністю і наявністю відповідних документів, які підтверджують факт проведення процедури закупівлі.

Перш ніж здійснити оплату Державна казначейська служба перевіряє наявність договору про закупівлі, річний плану закупівлі і звіт про результати виконаних робіт.

В електронному вигляді доступні всі фінансові трансакції державного сектору економіки на спеціальному веб-ресурсі spending.gov.ua, який адмініструється Державною казначейською службою України. Будь-який громадянин України, так само як і учасник торгів може відслідкувати фінансову оплату за укладеним договорами.

Публічне адміністрування економічних процесів, в тому числі і формуванні конкурентного середовища повинно поєднуватися з ринковими механізмами, як складовою частиною сучасної ринкової економіки, що і визначає його задачі і пріоритети. З урахуванням важливості публічна адміністрація має виконувати ряд функцій в сфері економіки, основними з яких є:

- організаційна – створення і вдосконалення правової основи здійснення господарської діяльності;
- захисту ринкових основ господарювання - розвиток конкурентного середовища, антимонопольна діяльність, захист економічної конкуренції, регулювання цін, здійснення контролю, захисту конкуренції у сфері державних закупівель;
- контрольна - контроль за дотриманням законодавства і нормативно-правових положень в сфері економіки та господарювання;
- регулятивна - ліцензування, патентування, квотування, сертифікація та стандартизація, регулювання цін і тарифів, державне замовлення, надання інвестиційних, податкових пільг, дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій, перерозподіл доходів з метою реалізації програм соціального захисту, здійснення виплат з соціального страхування, медичної допомоги, фінансуванню навчальних, наукових, культурно-просвітницьких, спортивних закладів, соціальних програм.

Публічне адміністрування повинно спрямовуватися на створення сприятливих умов для розвитку науки, інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, впровадження прогресивних стандартів регулювання економічних відносин. Побудова інноваційної моделі національної економіки в Україні не можлива без участі та сприяння публічної адміністрації.

Висновки до розділу 2

Проаналізувавши становлення і розвиток правового поля в Україні в сфері (державних) публічних закупівель, я дійшла висновку, що в переважній більшості випадків нормативно-правова база не відповідала рівню економічних відносин, а в деяких випадках навіть гальмувала. І її тільки в останні роки були розроблені заходи направлені на вдосконалення, як нормативно-правової бази проведення публічних закупівель, так і попередження зловживань в цій сфері і впровадження громадського контролю.

В даному розділі було розглянуто принципи та правила організації публічних закупівель, які були зроблені з метою:

- забезпечення рівності всіх учасників цих торгів;
- прозорості та відкритості аукціонів;
- захист недобросовісної конкуренції.

Призначена важлива роль контролюючих органів в захисті всіх учасників справедливою конкуренції в сфері публічних закупівель. Особливий наголос зроблено на діяльність Антимонопольного комітету України, як органу який не тільки має право контролювати процес проведення публічних закупівель, а і запобігати можливим правопорушенням та карати не добросовісних учасників через судову систему.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

3.1. Сучасні системи електронних закупівель. Переваги та недоліки.

Поняття «публічні закупівлі» можна розглядати як процес придбання замовниками, в першу чергу, державними, товарів, робіт, послуг за найвигіднішими ринковими умовами з метою задоволення суспільних потреб.

Електронні закупівлі набирають все більшого поширення на ринках державних закупівель розвинутих країн. Україна теж починає широко упроваджувати прогресивні методи ринкової економіки, серед яких важливе місце займають електронні публічні закупівлі.

Сьогодні електронні системи закупівель дають колосальні можливості кожному із нас, для держави або замовника це – можливість придбати необхідний якісний товар, отримати певну роботу або послугу. Для будь-якого громадянина – це можливість на власні очі пересвідчитись у здійсненні тієї чи іншої закупівлі, скільки було витрачено на це коштів, для бізнесу це можливість продати замовнику свій товар, виконати роботи чи послуги та отримати за це винагороду.

Але нажаль, мають місце існування змови, вона автоматично унеможлиблює змагання, тобто знищує конкуренцію. На цьому акцентує увагу», покликаний забезпечувати ефективні й прозорі процеси закупівель, а також створювати та підтримувати конкурентне середовище, запобігати проявам корупції в цій сфері тощо.

Замовники вдаються до незаконних дій для зменшення конкуренції, забезпечуючи перемогу певному учаснику, шляхом прописування потрібних

вимог до предмета закупівлі, чим автоматично унеможливають добросовісну конкурентну боротьбу для всіх інших.

Інколи замовники вдаються до об'єднання в один лот декілька видів продукції, товарів, робіт чи послуг, які повинні бути виготовлені чи надані різними постачальниками чи виробниками. Керуючись цим перемогу отримує обрана замовником посередницька компанія. Неможливо не згадати про прописування занадто коротких строків поставки товару, виготовлення замовлення, чим скорочують конкуренцію в умовах тендерних закупівель. Крім того, при оприлюдненні умов тендеру замовники вдаються до затягування термінів оплати, які майже нікого з постачальників не влаштовують. Виходячи з цього перемогу отримує потрібна фірма-постачальник.

Основна мета електронної системи державних закупівель ProZorro – це запобігання корупції шляхом забезпечення прозорості ринку та створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель для отримання найкращої пропозиції. З огляду на загальні принципи державних закупівель, основною ідеєю, яку закладено в систему ProZorro під час її розроблення, була відкритість даних.

Якщо раніше в українських засоби масової інформації лише зрідка потрапляла інформація про закупівлі з явним завищенням ціни, а також закупівлю предметів розкоші для міністерств і відомств, то нині всі нестандартні «запити» одразу стають об'єктом пильної уваги преси та громадських організацій. Слід також зазначити, що, крім системи електронних державних закупівель ProZorro, в Україні найуспішнішими антикорупційними громадськими проектами останніми роками є:

– проект «УКР.АВ», започаткований 2014 року громадською організацією «Центр протидії корупції», який фіксує на власному електронному ресурсі докази проти конкретних чиновників-корупціонерів і відображає перебіг процесу притягнення їх до відповідальності з розкриттям

інформації про всі спроби контролюючих чи правоохоронних органів покрити корупціонерів;

– проект «Наші гроші», який представлено на окремому сайті, що здійснює моніторинг й аналіз інформації, опублікованої у «Віснику державних закупівель» на предмет виявлення можливих корупційних ризиків («Sait Nashihroshi»);

– моніторинговий портал DoZorro – онлайн-платформа громадського контролю державних тендерів у ProZorro, де кожен учасник системи (постачальник, замовник, контролюючий орган, громадянин) може надати зворотний зв'язок державному замовнику чи постачальнику, обговорити й оцінити умови конкретної закупівлі, проаналізувати закупівлі окремого державного органу чи установи, підготувати та подати офіційне звернення до контролюючих органів тощо.

У всьому світі у сфері публічних закупівель загрожує корупція. Так би мовити «улюблені» постачальники та недопуск їхніх конкурентів на торги, прописування умов тендерів винятково під «свою» компанію – це далеко не повний перелік методів, за допомогою яких недобросовісні замовники можуть розкрадати гроші з бюджету. Тож країни намагаються організувати правила й процеси публічних закупівель так, щоб мінімізувати ризики службових зловживань.

В Україні до 2016 року державні закупівлі проводили «традиційним» методом більшість документів були на папері. Через це у тендерах часто брали участь лише «свої». І навіть з появою можливості подаватися на торги онлайн, про повноцінну чесну конкуренцію не йшлося.

Беручи до уваги всі чинники, які впливають на процедуру публічних закупівель, конкурентна боротьба між учасниками торгів поступово зростала з роками. На сьогоднішній день рівень конкурентоспроможності середовища в даній сфері є достатньо високим і з кожним роком набирає обороти, тільки збільшується, в цілому має позитивну тенденцію.

Потрібно відмітити, що одним із головних напрямів дослідження конкурентного середовища є визначення рівня конкуренції в галузі, оскільки висока конкурентоспроможність характеризується зниженням відсотка корупції в разі та збільшенням можливості для найбільш якісних поставок.

Ідея реформування публічних закупівель зародилася під час Євромайдану та Революції Гідності. Важливо було змінити правила сфери та перевести всі процедури в онлайн. Із державного бюджету виділити гроші на розробку електронної системи для закупівель було практично нереально, тож відповідальність за реалізацію ідеї взяла на себе Transparency International Ukraine. І вже в кінці 2015 року презентовано офіційний майданчик системи публічних закупівель Prozorro в Україні. Згодом Верховна Рада прийняла Закон «Про публічні закупівлі», а з 1 серпня 2016 року всі державні замовники зобов'язані здійснювати їх через систему.

Прозора система публічних закупівель полегшує їх контроль не лише державним органам, а й громадському сектору. Існує низка ГО та ЗМІ, які борються з корупцією і слідкують, аби бюджетні кошти використовували ефективно, наприклад:

- «DOZORRO» (проект Transparency International Ukraine)
- «Громадський контроль»
- «Наші гроші»
- «Центр протидії корупції»
- «Залізниця без корупції» (до 2020 року)

Концепція електронних державних закупівель, полягає у використанні електронних засобів на кожному етапі закупівельного процесу – від визначення вимог, подання пропозицій до здійснення платежів та потенційного управління контрактами. Якщо говорити точніше, процедура електронних державних закупівель передбачає використання спеціально розроблених веб-сайтів та обмін стандартними електронними документами та повідомленнями між замовниками, суб'єктами господарювання й фінансовими установами.

На сьогоднішній день головною системою, яка регулює та організовує порядок проведення публічних закупівель – офіційний портал оприлюднення інформації Prozorro. Це розроблена система принципів, що дозволяє реформувати закриті та корумповані сфери економіки. Однією з найбільших переваг Prozorro є можливість бачити в системі всі данні за принципом «всі бачать все», використання відкритого коду, відкритих аукціонів – саме ці ідеї закладені розробниками.

В 2016 році стало зрозуміло, який потужний ефект дає система Prozorro на сферу публічних закупівель, завдяки цьому, у розробників з'явилася ідея перенести цей ефект на сферу публічних продажів. За підтримки фонду гарантування вкладів, Міністерством економічного розвитку України стартував проєкт продажу майна банків банкрутів, згодом розгорнув свою діяльність у сфері приватизації та оренди.

Обидві системи були створені за «донорський» кошт на базі TransparencyInternational у щільній співпраці між громадянським суспільством, державою та бізнесом, і лише потім тільки були безкоштовно передані державі.

Обидві системи дворівневі – це означає, що держава адмініструє лише невелику частину – центральні бази даних, модуль аукціону і загальну прозорість, а за клієнтський сервіс, залучення клієнтів відповідає бізнес.

Розробники вважають, що по-перше, бізнес це зробить краще за державу, а по-друге, це зменшить корупційні ризики. Тобто на їх думку, відсутня центральна точка, яка допускає до аукціону, натомість це робить велика кількість незалежних бізнесів.

Як і будь-яке нововведення, електронні державні закупівелі мають як переваги, так і недоліки. Серед безумовних переваг електронних закупівель є:

– нормативна урегульованість – процедура закупівлі здійснюється виключно у формі та у спосіб передбачені законодавством України;

- конкурсний характер – ширший вибір постачальників, залучення малого і середнього бізнесу;
- простіше управління закупівельним процесом через автоматизацію;
- економічний ефект – нижчі операційні витрати замовників і постачальників і, як наслідок, нижчі ціни закупівель;
- прискорення процесу закупівлі та економія часу;
- розширений доступ до закупівельної інформації зацікавлених осіб, її належна фіксація.

Водночас, не усунуто так званий «людський фактор». Особливо він має великий вплив на етапі формування конкурсних умов. Нерідко вимоги до постачальників носять тенденційний характер, а в окремих випадках прописані під конкретного постачальника. Повністю не виключаються і змови між постачальниками, особливо при проведенні торгів з надання товарів і послуг специфічного або ексклюзивного характеру.

Усунення вказаних недоліків пропонується проводити у двох напрямках:

- 1) розроблення нормативних документів, які б стандартизували вимоги до постачальників і зменшили кількість не виправданих суб'єктивних вимог, особливо при проведенні торгів по дрібних контрактах;
- 2) розроблення тендерної документації на проведення електронних державних закупівель незацікавленими особами, при можливості – не представниками замовника.

3.2. Напрями удосконалення публічного управління в системі електронних закупівель

Впровадження системи електронних закупівель самотійно не здатне розв'язати усі проблеми зловживань в сфері публічних закупівель. Етапи

планування закупівель, виконання договірних зобов'язань, результати реалізації плану закупівель не входять до сфери контролю електронної системи. З огляду на це, вказані питання мають вирішувати місцевими громадами, громадськими організаціями, органами місцевого самоуправління, як під час затвердження бюджетів, так і після закінчення процесу реалізації програм, на які було виділено фінансування.

Так електронні закупівлі не можна розглядати і як винятково ефективний засіб боротьби з корупцією у сфері закупівель. Досвід європейських країн, Росії та практика проведення окремих торгів в нашій країні, свідчить про те, що зниження цін торгів на початку запровадження електронних аукціонів нівелювалося суттєвим подальшим підвищенням фактичної вартості укладених договорів внаслідок внесення до них змін для підвищення ціни договору. Це підтверджує тезу про те, що електронні закупівлі, як окремі процедури, доцільно використовувати як засіб зниження цін і підвищення прозорості закупівель в сукупності з іншими інструментами попередження корупційних дій.

З огляду на вказане, паралельно з головними перевагами електронних закупівель необхідно розглянути і потенційні ризики:

- необхідність проведення попереднього підготовчого етапу: створення, підтримка та поновлення програмного забезпечення, навчання обслуговуючого персоналу, адміністрування електронних систем;
- спрощується не тільки доступ до участі в торгах, а і процедура оскарження результатів торгів, можливість зловживань та протиправних дій в цьому аспекті проведення закупівель;
- значний ухил в напрямку зменшення ціни в протиправу інших факторів: якість, терміни виконання робіт, супутні послуги та інші;
- «іммунітет» від претензій затверджених результатів торгів, оскільки, якщо договір підписаний за результатами електронних торгів, то "само собою", що вибір був об'єктивним і законним;

– виникнення ефекту «корпоративної солідарності» у компаній, які постійно беруть участь в торгах в ідентичних проектах в одній галузі діяльності (транспортники), який призводить до ситуативного, а іноді і скоординованого росту цін;

– «вплив людського фактору» практично на всіх етапах проведення торгів від формування замовлення до прийняття рішення про переможця.

В цьому разі постає питання: яким чином організувати електронні аукціони, щоб їх переваги перевищували можливі ризики.

На мою думку, необхідно використати комплексний підхід до цієї проблеми і розглядати її не тільки в площині вдосконалення програмного забезпечення, а і як комплекс законодавчих, адміністративних, організаційних заходів, направлених на вдосконалення системи публічних електронних закупівель.

Першим пунктом підготовки до проведення торгів повинно стати планування замовниками перспективних планів закупівель, для здійснення моніторингу ринку та ознайомлення з ними не тільки потенційних учасників, а і громадськості, особливо у випадках, коли це стосується використання бюджетних коштів.

Етап оприлюднення повідомлень про електронні закупівлі повинен забезпечити можливість ознайомлення із ними всіх зацікавлених суб'єктів господарювання та надати їм можливість уточнити питання, необхідні для складання пропозицій.

Процес надання пропозицій повинен йти паралельно з аналізом готовності суб'єктів господарювання до виконання ними тендерних умов: наявність технічних можливостей для виконання робіт згідно тендерних умов; наявність ресурсних, фінансових запасів; кваліфікація фахівців; досвід виконання аналогічних робіт та інші чинники. Особливо важливим на цьому етапі вважаю максимальне зменшення впливу «людського фактора», тобто розробка таких об'єктивних критеріїв оцінки, які б нівелювали особистісний

підхід в питанні вибору, а також, розробка електронних програм оцінки та відбору кандидатів.

Процедура безпосереднього проведення конкурсних торгів, з моєї точки зору, повинна б передбачати не тільки шифрування пропозицій конкурсних торгів з метою забезпечення їх секретності до моменту їх офіційного відкриття для їх вивчення відповідальними особами відповідної установи-замовника, а і обезособити конкурсні пропозиції – члени конкурсної комісії визначають не конкретного суб'єкта, а найкраще пропозицію. І лише після визначення переможця розкривається переможець торгів.

Контроль процедури проведення електронних закупівель, та подальше оприлюднення їх на загальнодоступному головному веб-сайті повинні забезпечити гарантію прозорості та відкритості торгів.

Укладання угод та контрактів повинно нести формальний характер, оскільки будь-які відхилення від тендерних умов або тендерної пропозиції повинно розглядатися, як порушення прав інших учасників, а в окремих випадках і як порушення закону.

Система електронних закупівель повинна узгоджуватися і взаємодіяти і з іншими формами управління фінансами з метою запобігання планування та ініціювання процедур закупівель за відсутності необхідних фінансових можливостей або за відсутності обґрунтованої потреби.

Висновки до розділу 3

Одним із найбільш ефективних інструментів для створення та удосконалення вітчизняної системи публічних закупівель є впровадження платформ для проведення електронних торгів. Враховуючи вищевказане система електронних закупівель «Prozorro», як сучасна платформа

проведення електронних торгів, є невід'ємною частиною вітчизняної системи публічних закупівель.

Впровадження цієї системи є однією з складових успіху в питанні проведення прозорих, відкритих процедур публічних закупівель, побудованих на принципах конкурентності, раціонального використання коштів для задоволення власних потреб для будь-якої держави.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Класичні теоретичні положення про причини, рушійні сили, принципи та наслідки конкурентної боротьби сформувались в середині XVIII ст. на основі досліджень, проведених видатним економістом А. Смітом. Його модель досконалої конкуренції, повністю виключала будь-який умисний контроль над ринковими процесами, а єдиним координуючим елементом в них розглядалася ціна в повністю децентралізованій економіці.

З розвитком економічних відносин ряд положень і висновків, зроблених А. Смітом і його послідовниками, втратили свою актуальність, але ефективність конкуренції, як дієвого механізму встановлення рівноваги між попитом, пропозицією і ціною; однієї з основних рушійних сил технічного прогресу, сумніву не підлягала.

Сучасні концепції конкуренції, в переважній більшості, спираються на поняття конкуренції, як процесу створення і розвитку конкурентних переваг в ринковому середовищі. Інновації забезпечують стабільні конкурентні переваги, а стратегічна політика компанії спрямовується в більшій мірі на співробітництво та кооперацію, ніж на ведення відкритої конкурентної боротьби.

Виникнення конкуренції є наслідком ряду необхідних передумов, основними з яких є:

- можливість отримання прибутку виробником продукції;
- наявність на ринку декількох незалежних, непов'язаних між собою, виробників продукції;
- перевищення пропозиції над попитом;
- наявність ринків засобів виробництва, праці, природних ресурсів, фінансового, кредитного, інформаційного;
- можливість вибору господарської діяльності виробником продукції.

Конкуренція не є випадковим явищем, а об'єктивним економічним процесом суть якого, в умовах існування багатьох незалежно діючих господарських суб'єктів, є боротьба за виживання, за отримання сегменту на ринку, за споживачів своєї продукції. Суперечності, що виникають в умовах ринкової економіки, повинні розв'язуватися через конкуренцію.

Значення конкуренції, як однієї з рушійних сил розвитку економіки, виявляється в тому, що вона стимулює розвиток науково-технічного прогресу, сприяє появі передових технологій, нових видів бізнесу і досягненні конкурентних переваг. Застосування нової техніки і технології веде до зниження витрат, підвищення якості продукції, зниження цін, економії ресурсів, тобто створює для підприємців значні переваги перед конкурентами.

Конкуренція сприяє виробництву продукції високої якості за помірними цінами, спонукає більш оперативно реагувати на зміну потреб споживачів.

Зростанням ролі транснаціональних корпорацій, монополізація ними цілих секторів економіки, нестабільності ринкової системи та ряд інших негативних явищ порушують закон саморегульованості ринку. В зв'язку з цим виникла необхідність державного втручання спричинила в ринкові відносини.

Найважливішими завданнями державної політики у сфері підвищення конкурентоспроможності можна визначити такі:

- створення рівних конкурентних умов для суб'єктів господарювання, усунення бар'єрів підприємницькій діяльності, державна підтримка новостворених підприємств, оптимізація податкової політики;
- створення сприятливого правового поля та удосконалення законодавства в галузі підприємницької діяльності, розробка антимонопольних інституцій та законодавства;
- створення сприятливого інвестиційного клімату, стабілізація національної валюти, зміцнення фінансової та валютно-банківської систем;

- підвищення загального добробуту в країні і, як наслідок - платоспроможності споживачів;
- фінансове стимулювання інноваційної діяльності підприємств, впровадження нових технологій, зокрема енерго- і ресурсозберігаючих;
- залучення до забезпечення державних потреб якомога ширшого кола виробників на конкурсній основі, проведення публічних державних закупівель.

Перелічені заходи сприятимуть підвищенню здорової конкуренції, створенню цивілізованого конкурентного середовища і розвитку всієї економіки в цілому.

Із зазначених вище методів впливу держави на конкурентне середовище, проведення публічних державних закупівель є одним з найбільш дієвих економічних стимулів в сучасних умовах господарювання.

Аналізуючи історичний розвиток та становлення ринку державних закупівель в Україні можна зазначити, що помітно активні зміни відбулися в останні п'ять років.

Реформа у сфері публічних закупівель здобула визнання в усіх суб'єктів господарювання і вважається однією з найуспішніших за останній час. Вона полягає у зміні порядку проведення публічних закупівель, в удосконаленні законодавчої бази, а також впровадженні електронної системи закупівель, яка отримала назву «Prozorro». Завдяки цій системі публічні закупівлі стали повністю прозорими та відкритими для чесного бізнесу.

Однією з передумов ефективного та добросовісного розвитку ринкової економіки України є створення єдиної внутрішньої загальноприйнятої системи регулювання конкурентного середовища.

Публічні електронні закупівлі, як самостійний механізм регулювання господарських відносин, який застосовується на різних ринках і охоплює практично всі сфери економіки України – звична і необхідна реальність сьогодення, тому питання вибору торговельного майданчику, процесу організації та проведення торгів, підготовка самих учасників до

аукціону, інші проблеми, які виникають в процесі публічних закупівель є актуальними і для замовників, і для постачальників.

Основними перевагами сучасних систем публічних електронних закупівель, зокрема на комерційних онлайн-майданчиках електронної системи «ProZorro» є:

- оперативність процедури проведення аукціонів;
- економія державних коштів;
- зниження рівня корупції;
- зменшення часу на пошук постачальників;
- доступність та відкритість інформації;
- відповідність якості товарів та послуг тій, що заявлена у тендерах;
- розширення ринків збуту товарів для постачальників

В той же час не слід вважати, що впровадження публічних електронних закупівель повністю вирішують проблему задоволення потреб держави в послугах і матеріалах, адже незважаючи на незаперечні переваги, система має і ряд суттєвих недоліків:

- обмеження пов'язані з відсутністю необхідних комунікацій, зокрема - відсутністю доступу до мережі Інтернет;
- необхідність для постачальників постійних утримувати фахівців з питань підготовки та участі в аукціонах, що може бути обтяжливим для малого бізнесу;
- формування замовлень з широким асортиментом товарів, що автоматично "відсіює" спеціалізовані підприємства-виробники, які б за окремими позиціями могли надати нижчі ціни;
- демпінгування в процесі торгів великими гравцями з метою витіснення з ринку "малих гравців" або регіональними постачальниками – "чужих", що в подальшому може призвести до відсутності конкуренції.

Існує ще ряд недоліків, які не так яскраво проявляються, але можуть негативно вплинути на результати торгів: обов'язкова плата за участь в

торгах, несуттєва невідповідність продавця кваліфікаційним вимогам тендерної документації, яка закриває йому доступ до торгів.

Для досягнення мети та виконання означених у даній магістерській роботі задач мною було проведено дослідження зародження та розвитку економічної конкуренції в її сучасному розумінні, зроблено ретроспективний аналіз нормативно-правової бази в питанні проведення публічних закупівель в Україні, проаналізовано процес розвитку та становлення інституту публічних закупівель в Україні, виконано дослідження стосовно ефективності впровадження систем електронних публічних закупівель.

Дослідження причин, рушійних сил та способів подолання конкуренції дозволяє нам зробити висновок, що силові методи вирішення питань економічної конкуренції чи то за допомогою збройних конфліктів, чи то шляхом ведення торгових війн, є безперспективними, оскільки втрати є незворотними, а вигоди – тимчасовими. Тому конкурентна боротьба почала набувати цивілізованих форм, що сприяло формуванню конкурентного середовища зі своїми правилами, гласними і негласними, принципами, арбітражем.

Поряд з встановленням правил конкурентної боротьби розроблялися і затверджувалися правила взаємодії виробників суспільних благ з державою, особливо в питаннях забезпечення цими виробниками державних потреб. Держава, також, виконувала і роль соціального гаранта, встановлюючи шляхом затвердження нормативно-правової бази, економічними важелями, а іноді і адміністративними методами, рівні умови для всіх учасників економічних відносин, і роль арбітра, і роль замовника. Держава може сприяти розвитку конкурентного середовища шляхом формування державних замовлень, або пригнічувати його лобіюючи інтереси монополіста.

Розвиток інституту публічних закупівель залежить від великої кількості факторів і в кожній державі є свою історія формування та розвитку сучасного механізму публічних закупівель. Авангардом в розвитку інституту публічних

закупівель є законодавство, яке не тільки встановлює правила проведення закупівель, а і формує сприятливе економічне середовище, спрямовує розвиток конкурентного середовища в необхідному для розвитку держави і суспільства напрямку.

Законодавство України в сфері публічних закупівель пройшло не досить тривалий, але досить складний шлях, шлях постійного вдосконалення і розвитку. На теперішній час ми можемо зазначити, що існуюча нормативно-правова база в цілому відповідає інтересам, як суб'єктів торгівельних відносин, так і інтересам суспільства, але існують проблеми у сфері законодавчого врегулювання юридичних відносин між учасниками торгів, правова невизначеність тендерних вимог і методичних рекомендацій та ряд інших питань. Тому постійне приведення законодавства у відповідності до існуючих господарських, економічних, правових відносин сприятиме більш раціональному використанню державних коштів, визначенню пріоритетів при проведенні закупівель, проведенню чесних та прозорих конкурсних торгів та розвитку сучасного правового середовища в цілому.

Окрім правових питань негативний вплив на функціонування інституту тендерних закупівель мають інші фактори: недосконалість фінансової системи; незацікавленість відповідальних осіб системи публічних закупівель в отриманні найвигіднішого для замовника результату, досить часто – відсутність достатньої інформації в організаторів торгів про ринок товарів та послуг, тому в окремих, несумлінних, учасників ринку виникає спокуса «перемоги за будь-яку ціну». Тому дуже важливою є роль контролюючих органів. Провідну роль в моніторингу, контролі, попередженні правопорушень відіграє Антимонопольний комітет.

Система електронних державних закупівель, яка почала широко впроваджуватися з 2016 року, дозволила зробити процес державних закупівель більш відкритим та доступним, що підвищило довіру до держави не тільки з боку бізнесу, а і пересічних громадян.

Публічні електронні закупівлі дають можливість малому та середньому бізнесу скласти конкуренцію великим компаніям в питаннях державного забезпечення і отримати новий, значний за обсягами ринок для збуту своєї продукції за спрощеною процедурою, без необхідності витрат коштів на пошук ринків, рекламу, інших витрат, пов'язаних зі збутом продукції, перестрахувати себе від ризику не платежів.

Для того, щоб брати участь в торгових операціях у сфері державних закупівель, необхідно відповідати певним критеріям і мати необхідні електронні засоби та комунікації, які використовуються під час закупівельного процесу. Публічні електронні закупівлі проходять в декілька етапів:

- подання замовником оголошення на електронний майданчик;
- подання продавцями пропозицій що до предмету закупівель;
- проведення електронних аукціонів;
- визначення переможців торгів;
- укладення договору;
- здійснення поставки та оплата послуг, робіт.

І на всіх цих етапах діє основний принцип закладений в систему ProZorro, і який вважається головною її перевагою: це правило «всі бачать все». Тобто інформацію, оприлюднену на торгах, можуть бачити, зберігати і аналізувати і учасники торгів, і всі бажаючі.

Протягом останніх років, однією з основних проблем, боротьбу з якою декларують всі органи державного управління України, залишається корупція. Вона проявляє себе практично у всіх сферах. Не становить винятку і система державних закупівель. Тому, на теперішній час, одним з напрямів боротьби з цим негативним явищем є реформування системи електронних торгів, модернізація існуючої системи державних закупівель, зокрема платформи проведення електронних торгів ProZorro, вдосконалення її переваг та усунення існуючих недоліків.

Проведений вище аналіз переваг та недоліків використання електронних державних закупівель в Україні, зокрема – системи ProZorro, свідчить про превалювання переваг і вказує можливі шляхи подолання недоліків.

ПЕРЕЛІК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азоев Г. Л., Челенков А. П. Конкурентные преимущества фирмы / Г. Л. Азоев, А. П. Челенков – М.: ОАО «Типография Новости», 2000. – 256 с.
2. Апопій В. В. Внутрішня торгівля України: нові вектори розвитку / В. В. Апопій, В. О. Горбатюк, О. Р. Процишин // Вісник Львівської комерційної академії : збірник наук. праць – Серія : Економічна. – 2011. – Вип. 37. – С. 178-184.
3. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації [Текст] : навч. посібник / Л. Л. Антонюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 275 с.
4. Балабанова Л. В. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств, стратегічний підхід: [монографія] / Л. В. Балабанова, В. В. Холод. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2006. – 294 с.
5. Безрукова Н. В. Світові торговельні війни: особливості та наслідки [Текст] / Н. В. Безрукова, М. В. Василенко // Ефективна економіка. – 2015. – № 3. – С.55 – 62
6. Безугла В. О. Конкурентоспроможність та аналіз існуючих методик її оцінки [Текст] / В. О. Безугла, І. І. Постіл // Економіка та держава. – 2007. – №11. – С. 33-35.
7. Борисюк І.О, Єрмоменко А.В. Основні напрями підвищення конкурентоспроможності підприємства /Національний авіаційний університет, м. Київ – 2012. – № 33. // [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/409/397>.
8. Брижаний В. В. Міжнародна конкурентоспроможність корпорації [Електронний ресурс] / В. В. Брижаний // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка. – 2012. – №2. – С. 99-106. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2012_2_16

9. Ватаманюк З. Г. Інституційні засади формування економічної системи України: теорія і практика / за ред. З. Г. Ватаманюка. – Львів: «НовийСвіт— 2000», 2005.—648 с.
10. Внутрішня торгівля України: проблеми і перспективи розвитку : монографія / І. М. Копич, О. О. Нестуля [та ін.]; за ред. В. В. Апопія, П. Ю. Балабана. – Львів : Новий Світ – 2000, 2014. – 565 с.
11. Гончарук, Т. І. Конкуренція і конкурентоспроможність: зміст і розвиток у перехідній економіці [Текст]: монографія / Т. І. Гончарук. – Суми: ВВП Мрія-1 ЛТД, УАБС, 2003. – 60 с.
12. Грецький Р.Л. Теоретичні підходи до визначення природи і сутності конкуренції / Р.Л. Грецький // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 12. – С. 35-38.
13. Довбенко В. І. Чинники підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств за умов глобалізації / В. І. Довбенко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2007. – № 6 (35). – С. 29-35.
14. Довгань М.Ю. Адміністративна відповідальність за порушення порядку державної закупівлі товарів, робіт і послуг: дис., канд.юрид.наук 12.00.07-адміністративне право і процес: фінансове право; інформаційне право/-К., 2013.- 238с.-С.10.
15. Дробязко С.І. Підвищення конкурентоспроможності підприємств на основі логістичного підходу / С.І. Дробязко, Ю.І. Мельникова // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – № 7. – С. 29-32
16. Економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності торговельного підприємства : моногр. / Я. Д. Качмарик, П. О. Куцик, Р. Л. Лупак, І. Я. Качмарик. – Львів : Літературна агенція «Піраміда», 2012. – 208 с.
17. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року №2210. / України. Верховної Ради // Офіційне видання – 2020. – № 28. – 64 с.

18. Закон України «Про публічні закупівлі» від 12 квітень 2016 року №922-VIII. [Електронний ресурс] / України. Верховної Ради. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
19. Іваненко Л.М. Оцінка конкурентоспособности підприємства по отношению к еталону / Л.М. Іваненко // Економіка промисловості. – 2002. – № 3 (17). – С. 117 – 121.
20. Інтеграція України в глобальне конкурентне середовище : дис... канд. екон. наук: 08.05.01 / Шуста Тетяна Миколаївна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2002.. - 264 арк.. - арк. 191-217
21. Карасьова В. Історія розвитку державних закупівель [Електронний ресурс]:Формування ринкових відносин в Україні. – 2003. – №9. – С. 105-110 // В. Карасьова – Режим доступу: <http://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/download/850/827>
22. Клименко С. М, Дуброва О. С. Управління конкурентоспроможністю підприємства : Навчальний посібник. / С.М. Клименко, О.С. Дуброва та ін. – К. : КНЕУ, 2006. – 527 с.
23. Конкурентна політика держави в умовах трансформації національної економіки : монографія / за заг. ред. В. Д. Лагутіна. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 194 с.
24. Крук С.О. Фактори трасформації конкурентного середовища в економіці України [Текст]: Дис.. канд. екон. наук: 08.01.01 / Національна гірнича академія України. - Д., 2000. - 192с.
25. Куреніпа О. Поняття та особливості правового регулювання публічних закупівель вугілля [Електронний ресурс] : переод.видання, підприємництво, господарство і право / О. Куреніпа. – Режим доступу: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/16.pdf>
26. Лазебна І. Формування конкурентного середовища у роздрібній торгівлі / І. Лазебна // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету – 2011 – № 2 – С.26-37 – Режим доступу :http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2011_2_4

27. Леонов Я.В. Система управління витратами як фактор підвищення конкурентоспроможності / Я. Леонов, Ю. Герасименко // бюлетень міжнародного нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1. Том 2. – С.175-183.
28. Лозова Г.М. Формування конкурентного середовища в транзитивній економіці: дисертація канд. екон. наук: 08.01.01 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2003.
29. Лупак Р. Л., Васильців Т. Г. Конкурентоспроможність підприємства: Навч. посіб. / Лупак Р. Л., Васильців Т. Г. – Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2016. – 484 с.
30. Мира Т. В. Основні підходи до встановлення сутності поняття конкурентоспроможність підприємств // Фінанси України. - № 1. - 2006.
31. Насікай Н.І. Проблеми перехідного періоду України в економічній теорії. / Науковий часопис ППП імені М.П. Драгоманова. Серія 18. Економіка і право: 36 наук. праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – №3. – С.77-80
32. Насікан Н. І. Сутність і основні характеристики якості менеджменту організації / Н. І. Насікан, В. Ю. Шишлов // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2017. – Вип. 1. – С. 95-98 – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2017_1_28
33. Науменко С.М. Система тендерних закупівель: теоретико-методологічні підходи до дефініції і класифікації / С.М. Науменко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2014. – Вип. 1(2). – С. 242–247.
34. Ойкен В. Основные принципы экономической политики. Пер. с нем. / Общ. ред. Л. И. Цедилина и К. Херрманн-Пшишта – М "Прогресс" 1995. – 496 с.
35. Павлова В. А. Фактори, що формують конкурентоспроможність [Текст] / В. А. Павлова // Європейський вибір України: проблеми теорії та

практики реалізації: Матеріали міжн. наук.-практ. конф. – Д.: Вид-во ДУЕП. – 2003. – С. 76-78

36. Петровська І. П. Проблеми та перспективи розвитку національної економіки [Текст] / І. П. Петровська, А. В. Пташинська // Конкурентне середовище та проконкурентні дії на ринку України. Збірник наукових праць. – Випуск 10. – Київ: ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2012. – С.52 – 57.

37. Піддубний І.О., Піддубна А.І. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник / За ред. проф. І.О.Піддубного. - Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 264 с.

38. Портер М. Е. Стратегія конкуренції/ Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. – К.: Основи, 1998. – 390 с.

39. Про закупівлю товарів, робіт та послуг за державний кошт: Закон України від січня 2000 р. № 434-IV / Україна. Верховна Рада. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-14#Text>

40. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України № 68/2016 від 26.02.2016 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/68/2016/paran25#n25> (дата звернення: 14.12.2018).

41. Про публічні закупівлі. Про відкритість використання державних коштів : Закон України : станом на 9 черв. 2016 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ. Парламент вид-во, 2016. – 58 с. – (Закон України; вип. 11 – 12) – ISBN 978-966-046-2

42. Рибаківа О.В. Конкуренція і конкурентоспроможність: економічна суть та фактори підвищення: [Електронний ресурс]: / О.В. Рибаківа // Науковий вісник академії муніципального управління. – 2009. – Серія «Економіка».

43. Сміт, А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй [Текст] / А. Сміт. – Київ: Port-Royal, 2001. – 596 с

44. Споживчий ринок України: методологія дослідження та регулювання : монографія / за заг. ред. Л. О. Лігоненко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. С. 316–337.

45. Управління конкурентоспроможністю організації: підручник / З. А. Фатхутдінов, О. Г. Осовська – Київ: Кондор, 2009. – 470с.

46. Фалко Ю.В Організація державних закупівель.: зарубіжний досвід та практика України / Ю. Фалко // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2012. – Вип. 3. – С. 136 : [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/node/2116>.

47. Червиць І. Конкурентне середовище в економіці України: еволюція, чинники та сучасні тенденції : [Електронний ресурс] / І. Червиць // Ринок цінних паперів України. – 2012. – №12. – С. 27-33. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/rcqu_2012_12_6

48. Шатковський О. Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС[Електронний ресурс] : Від еволюції до революції / О. Шатковський. – Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/vid-evolyuciyi-do-revoluciyi.html>

49. Щукін О. М. Контроль у сфері державних закупівель / О. М. Щукін // Юридична наука. – 2014. - № 7. – С.29-38. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2014_7_5

50. Яременко С, Шатковський О. Звіт щодо коментарів до законодавства України про державні закупівлі [Електронний ресурс] : Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС / С. Яременко, О. Шатковський, – Режим доступу : http://nashigroshi.org/wp-content/uploads/2014/12/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80.doc

ДОДАТКИ

Додаток А

← → ↻ <https://tender.uub.com.ua/Registration.aspx> ☆

UA ▾

Прозорро.Закупівлі ▾

Напишіть нам!

 акредитований майданчик

 tender.uub.com.ua

Вхід

Реєстрація

Офіційна коротка назва *

Телефон *

+38(000)000-00-00

+38(000)000-00-00

Електронна пошта *

Пароль *

ім'я_користувача@поштовий_домен

ім'я_користувача@поштовий_домен

8-20 символів

8-20 символів

На Вашу адресу буде надіслано електронного листа з реєстраційною інформацією.
Також лист містить посилання для підтвердження електронної адреси.

КНОПКА ЗВ'ЯЗКУ

Підписатися на розсилку закупівель

Крок 1: Вибір категорії

Додаток Б

← → ↻ <https://tender.uub.com.ua/Registration.aspx> ☆

Крок 1: Вибір категорії

Оберіть категорію за текстом з назви чи кодом категорії.
Ви можете обрати декілька категорій.

Словник ДК021:2015

- 030000000-1: Сільськогосподарська, фермерська продукція, продукція рибальства, лісівництва та супутня продукція
- 090000000-3: Нафтопродукти, паливо, електроенергія та інші джерела енергії
- 140000000-1: Грнича продукція, неблагородні метали та супутня продукція
- 150000000-8: Продукти харчування, напої, тютюн та супутня продукція
- 160000000-5: Сільськогосподарська техніка
- 180000000-9: Одяг, взуття, сумки та аксесуари
- 190000000-6: Шкіряні та текстильні, пластмасові та гумові матеріали
- 220000000-0: Друкована та супутня продукція
- 240000000-4: Хімічна продукція
- 300000000-9: Офісна та комп'ютерна техніка, устаткування та приладдя, крім меблів та пакетів програмного забезпечення
- 310000000-6: Електротехнічне устаткування, апаратура, обладнання та матеріали; освітлювальне устаткування
- 320000000-3: Радіо-, телевізійна, комунікаційна, телекомунікаційна та супутня апаратура й обладнання

Видалили всі

Новини Про нас Семінари Про ProZoggo Регламент Договори Допомога Тарифи АЦСК Гарантія ТОП 100 Замовників Вакансії

Додаток В

← → ↻ <https://tender.uub.com.ua/PositionList.aspx> тендершук.com.ua

акредитований майданчик [Зареєструватися](#)

[Увійти](#) [ДОГОВОРИ](#) [ЗАКУПІВЛІ](#) [РІЧНІ ПЛАНИ](#) [Пошук закупівлі](#)

Назва товару, код товару, ЄДРПОУ ... [Пошук](#)

Статус: [✕](#) [№ закупівлі:](#) [✕](#)

Тип/Дата: [✕](#) [з:](#) [до:](#) [✕](#)

Замовник: [✕](#) [Бюджет:](#) [з:](#) [до:](#) [✕](#) [Статус:](#) [✕](#) [Список:](#) [✕](#)

Процедура: [✕](#) [Список:](#) [✕](#)

[Діючі](#) [Архівні](#) [ДЖ021:2015](#) [Регіон](#) [№ закупівлі](#) [Замовник](#) [Дата](#) [Бюджет](#) [Процедура](#) [Статус](#) [Список](#) [Очистити фільтри](#)

Електрична енергія [КНОПКА ЗВ'ЯЗКУ](#)

Замовник: **Загальний бюджет: 1845674.4 грн.**
ВИКОНАВЧИЙ КОМПІТЕТ
ВОДЯНИЦЬКОЇ

ДЖ 021:2015, код 09310000-5 – Електрична енергія (Електрична енергія).
 НКТУ 1 частини 4 статті 2 Закону: органи

<https://tender.uub.com.ua/company-04411086/>

Додаток Д

← → ↻ <https://tender.uub.com.ua/tender/UA-2020-11-16-000957-a/> ☆

Українська
Універсальна
Біржа
tender.uub.com.ua

Прозорро.Закупівлі UA

WhatsApp Telegram Messenger

Напишіть нам!

+ 38 (044) 221-22-02
гаряча лінія

prozorro
акредитований майданчик

Увійти Зареєструватися

Показати схожі тендери

КНОПКА ЗВ'ЯЗКУ

Повернутися до списку закупівель

Закупівля ДК 021:2015 (CPV) - 3916000-1 – Шкільні меблі (навчальне обладнання для кабінетів математики) від Управління освіти і науки Житомирської обласної державної адміністрації.

Статус:	Тип закупівлі:	Очікувана вартість:	Спостерігати
Очікування пропозицій	Відкриті торги	4 045 800.00 грн.	Замовити повний текст
Остання зміна:	Тендер:	Прийом пропозицій до:	
16.11.2020 11:45	UA-2020-11-16-000957-a	02.12.2020 09:00	
Питання <input type="text"/>	Тендер ID:	Замовник:	
Вимоги та скерги <input type="text"/>	343d5a1893e74ca79c84f185ab4c178b	Житомирської обласної державної адміністрації	
Переглянути відгуки в Dozorro	План:	Контактний телефон:	
	UA-P-2020-11-16-000880-a	+380412474497	
	Перейти до плану закупівлі		

<https://tender.uub.com.ua/company-02142974/>

Додаток Ж

← → ↻ <https://tender.uub.com.ua/tender/UA-2020-11-16-000957-a/> ☆

Позиції закупівлі

Позиція: № 1

Опис предмета закупівлі
ДК 021:2015 (CPV) -3916000-1 – Шкільні меблі (навчальне обладнання для кабінетів математики)

Код ДК 021:2015
39160000-1
Шкільні меблі

Кількість
33

Одиниця виміру
КОМПЛЕКТ
КТ

Дата постачання по
21.12.2020

Код ДК

Дата постачання з

Адреса постачання

Місце постачання - згідно документації

Країна
Україна

Область або регіон
Житомирська область

Населений пункт
Житомир

Поштовий індекс
10014

Адреса
майдан імені С.П.Корольова, 12

Географічні координати постачання

Показати схожі тендери

Новини Про нас Семінари Про ProZorro Регламент Договори Допомога Тарифи АЦСК Гарантія ТОП 100 замовників Вакансії

Додаток К

← → ↻ <https://tender.uub.com.ua/tender/UA-2020-11-16-000957-a/> ☆

Основні параметри

Вид предмету закупівлі
товари

Назва предмета закупівлі
ДК 021:2015 (CPV) -3916000-1 – Шкільні меблі (навчальне обладнання для кабінетів математики)

Примітки
мова українська

Період подання пропозицій
період для подання пропозицій **До: 02.12.2020 09:00**

Період уточнень
період для подання питання та/або вигоди **з: 16.11.2020 11:42 До: 22.11.2020 00:00**

Період вимог/скарг
період для подання скарги **з: 16.11.2020 11:42 До: 28.11.2020 00:00**

Очікувана вартість
4 045 800.00 з ПДВ
Пропозиції будуть оцінюватися саме з такою ознакою виключення ПДВ

**Розмір мінімального кроку
пониження ціни**
20 229.00 0.5 %

Валюта
гривня (UAH)

**Вид забезпечення
тендерних пропозицій**
Відсутнє

Старт аукціону
02.12.2020 15:42

Показати схожі тендери

КНОПКА ЗВ'ЯЗКУ

Новини Про нас Семінари Про ProZorro Регламент Договори Допомога Тарифи АЦСК Гарантія ТОП 100 Замовників Вакансії

Напишіть нам, ми онлайн!

Додаток К

← → ↻ <https://tender.uub.com.ua/tender/UA-2020-11-16-000957-a/> закрити

Умова оплати 1

Подія виконання робіт	Тип оплати Післяплата
Опис	
Період, днів 30	Тип днів робочі
Розмір оплати, % 100	

Документи закупівлі

ТД_МАТЕМАТИКА_16.11.2020.doc
16.11.2020 11:45

Показати схожі тендери

Контактна особа

Відповідальний за закупівлю
Близнюк Світлана Олегівна

E-mail
ztedu@ukr.net

Телефон

Замовник

ЄДРПОУ
02142974

Назва
Управління освіти і науки Житомирської обласної державної адміністрації

Пошукайте по назві

Новини Про нас Семінари Про ProZorro Регламент Договори Допомога Тарифи АЦСК Гарантія ТОП 100 Замовників Вакансії

Напишіть нам, ми онлайн!